

Flexibilisering van de afnamemomenten van de centraal schriftelijk en praktisch examens in het vmbo

Aafke Essen, Hafssa Dahchour, Eveline Schoevers

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting.....	5
Onderzoeksvragen en methode.....	5
Resultaten	5
Huidige situatie.....	5
Wens voor flexibilisering afnamemoment cspe varieert.....	5
Verschillende scenario's om flexibilisering in te richten	6
1 Aanleiding en achtergrond	7
1.1. Huidige inrichting centraal schriftelijk en praktisch examen	7
1.2. Verdere flexibilisering	8
1.3. Onderzoeksvragen	8
2 Methode.....	9
2.1. Introductie	9
2.2. Semigestructureerde interviews met stakeholders	9
2.3. Vragenlijst vmbo-scholen.....	9
Respons	10
Kenmerken van scholen	11
Analyse	12
2.4. Focusgroepen.....	13
3 Huidige situatie.....	15
3.1. Introductie	15
3.2. Huidige afnamemomenten cspe's	15
3.3. Schoolexamens	16
4 Wensen en behoeften voor flexibilisering	18
4.1. Introductie	18
4.2. Behoeftte aan flexibilisering?	18
Redenen voor wel of niet flexibiliseren	20
4.3. Opties voor verdere flexibilisering in afnamemomenten	21
5 Gevolgen van flexibilisering	23
5.1. Introductie	23
5.2. Voorwaarden voor flexibilisering	23
5.3. Kansen, risico's en effecten van flexibilisering.....	23
Voor leerlingen	23
Voor docenten.....	24
Voor de school(organisatie)	26
6 Voor- en nadelen van flexibilisering.....	27
6.1. Introductie	27
6.2. Scenario 1: Afname onderdelen in leerjaar 3 en 4.....	27
Toelichting scenario.....	27
Voordelen	27
Nadelen	28
Voorwaarden	29
Risico's	30
6.3. Scenario 2: Een langer aansluitend afnamemoment	30
Toelichting scenario.....	30

Voordelen	30
Nadelen	30
Voorwaarden	31
Risico's	31
6.4. Scenario 3: Afnamemomenten gedurende het hele schooljaar	31
Toelichting scenario.....	31
Voordelen	31
Nadelen	32
Voorwaarden	33
Risico's	33
6.5. Andere scenario's.....	33
'Scenario 4': Volledige flexibilisering	33
Afschaffen cspe's	34
7 Conclusie	35
Bijlage 1 Tabellen.....	37
Bijlage 2 Leidraden focusgroepen	39
Leidraad focusgroep docenten	39
Leidraad focusgroep schoolleiders en examensecretarissen	43
Leidraad focusgroep kandidaten	47

1 Managementsamenvatting

Het centraal schriftelijk en praktisch examen (cspe) is een examen voor de beroepsgerichte profielvakken in het vmbo bb, kb en gl. In 2025 mogen de cspe's van 1 april tot en met 18 juli worden ingepland. Binnen deze periode bepaalt de school zelf de afnamemomenten. Het is aan de school of de cspe's in leerjaar 3 of in leerjaar 4 worden afgenomen. Stichting platforms vmbo (SPV) heeft in een toekomstschets van de beroepsgerichte vakken geadviseerd om de afnames van de cspe's verder te flexibiliseren. De gedachte is dat er meer maatwerk mogelijk is wanneer de examens flexibeler zijn af te nemen. Daarnaast is er op sommige scholen een tekort aan beschikbare ruimtes om de cspe's af te nemen in de huidige periode.

Onderzoeksvragen en methode

Het CvTE heeft Oberon gevraagd om een verkennend onderzoek uit te voeren naar de wens op scholen om de afnamemomenten van de cspe's te flexibiliseren. Daarbij is gekeken naar de motivatie voor flexibelere afnamemomenten en welke vorm die flexibilisering zou moeten hebben. De volgende kernvragen staan in het onderzoek centraal:

- Welk type scholen willen gebruik maken van een flexibele afnameperiode?
- Welke afnameperiodes van de cspe's zijn wenselijk om goed aan te sluiten op de onderwijsstructuur van de school?
- Hoe hebben scholen het schoolexamen van het cspe ingericht en welke invloed heeft een invoering van een flexibele afnameperiode op de inrichting van het schoolexamen voor de cspe?

Het onderzoek bestond uit drie onderdelen: interviews met stakeholders, een vragenlijst onder schoolleiders, examensecretarissen en docenten van vmbo-scholen en verdiepende focusgroepen over de voor- en nadelen van mogelijke scenario's.

Resultaten

Huidige situatie

Op de meeste scholen vinden de cspe's plaats in de maand april in leerjaar 4. Dit geldt voor alle profielen. Daarnaast worden op het merendeel van de scholen schoolexamens afgenomen voor de beroepsgerichte vakken.

Wens voor flexibilisering afnamemoment cspe varieert

Iets meer dan de helft van de respondenten heeft behoefte aan een verruiming van de afnamemomenten van de cspe's. Deze wens verschilt naar een aantal achtergrondkenmerken van respondenten:

- Schoolleiders staan over het algemeen positiever tegenover flexibilisering dan examensecretarissen en docenten;
- Respondenten van scholen met alleen vmbo basis/kader hebben meer behoefte aan flexibilisering dan respondenten van scholen met vmbo basis/kader en andere onderwijssoorten;
- Respondenten van scholen met één profiel hebben meer behoefte aan flexibilisering dan respondenten van scholen met meerdere profielen.

- In de focusgroepen bleek de wens voor flexibilisering vooral samen te hangen met de inrichting van het onderwijs: scholen met modulair onderwijs stonden vaker positief tegenover flexibilisering dan scholen met vakken als meer samenhangend geheel.

Overkoepelend noemden respondenten in de vragenlijst als belangrijkste redenen om de afnamemomenten te flexibiliseren dat het beter aansluit bij de kenmerken van een vmbo-leerling door direct na het onderwijs te examineren. De belangrijkste reden om niet te willen flexibilisering was dat de huidige afnameperiode ruim genoeg is.

Verskillende scenario's om flexibilisering in te richten

In de vragenlijst kwamen twee duidelijke voorkeuren van respondenten naar voren wat betreft de inrichting van de afnamemomenten, namelijk afnamemomenten gedurende een heel schooljaar en afname van delen van het cspe direct na afronding van het profieldeel in leerjaar 3 en 4 .

Op basis van deze resultaten hebben we drie scenario's verder uitgewerkt en uitgediept in de focusgroepen. Deze scenario's waren als volgt:

1. Huidig afnamemoment in leerjaar 3 én leerjaar 4;
2. Verruiming van het huidige afnamemoment, bijvoorbeeld van 1 februari tot juli;
3. Afnamemoment door het hele jaar in leerjaar 3 of leerjaar 4.

Een belangrijke constatering is dat het voor scholen bij iedere vorm van flexibilisering mogelijk blijft om de afnamemomenten binnen de huidige afnamemomenten te organiseren. Voor scholen die geen behoefte hebben aan flexibele afnamemomenten hoeft er daardoor niets te veranderen.

In de focusgroepen werden scenario 1 en scenario 3 het meest positief ontvangen. Respondenten reageerden minder positief op scenario 2, omdat dit scenario volgens de respondenten te weinig ruimte in afnamemomenten toevoegt ten opzichte van de huidige situatie. De belangrijkste argumenten voor scenario 1 en 3 kwamen op hoofdlijnen overeen met elkaar en waren met name gericht op de leerlingen:

- Leerlingen ervaren minder examendruk door de cspe's te spreiden over het hele jaar (scenario 3) of door de cspe's te spreiden over twee jaren (scenario 1);
- Er is meer maatwerk mogelijk voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften, doordat de examenperiode langer en flexibeler is;
- Leerlingen kunnen aansluitend op een onderwijsperiode de stof afronden in het cspe, waardoor er minder/geen tijd hoeft te gaan naar examentrainingen.

De meest genoemde nadelen van scenario 1 waren dat sommige respondenten twijfelden of leerlingen in leerjaar 3 al wel klaar zijn om deel te nemen aan de cspe's. Ook zou dit scenario minder goed passen bij onderwijs met sterk samenhangende modules. Bij scenario 3 noemden respondenten vooral nadelen van organisatorische aard, zoals het regelen van geschikte ruimtes in de school en het behouden van overzicht door de examensecretaris.

2 Aanleiding en achtergrond

1.1 Huidige inrichting centraal schriftelijk en praktisch examen

Het centraal schriftelijk en praktisch examen (cspe) is een examen voor de beroepsgerichte profielvakken in het vmbo. In Tabel 1.1 staan de beroepsgerichte profielen weergegeven met de gebruikte afkorting in het rapport. Bij het beroepsgerichte profiel MT worden geen cspe's afgenomen. In het huidige onderzoek wordt het profiel MT daarom niet meegenomen.

Het cspe bestaat voor het vmbo basisberoepsgerichte leerweg (bb) en kaderberoepsgerichte leerweg (kb) uit vier onderdelen. Voor het vmbo gemengde leerweg (gl) bestaat het cspe uit twee, drie of vier onderdelen. In het cspe komen zowel praktische opdrachten als schriftelijke vragen terug. De onderdelen worden aangegeven met de letters A, B, C, D. Deze onderdelen zijn per profiel gekoppeld aan de modules uit de syllabus. Voor het profiel zorg en welzijn is dit bijvoorbeeld: A. Mens en gezondheid (profielmodule 1); B. Mens en omgeving (profielmodule 2); C. Mens en activiteit (profielmodule 3); D. Mens en zorg (profielmodule 4). De onderdelen A, B, C, D van het cspe kunnen in willekeurige volgorde worden afgenomen, tenzij anders aangegeven is in de Instructie voor de Examinator. Wel moet een kandidaat eerst een onderdeel afsluiten, voordat deze kan starten met het volgende onderdeel.

Tabel 1.1. Beroepsgerichte profielen

Profiel	Gebruikte afkorting
Dienstverlening en producten	D&P
Zorg en welzijn	Z&W
Produceren, installeren en energie	PIE
Economie en ondernemen	E&O
Bouwen, wonen en interieur	BWI
Groen	Groen
Horeca, bakkerij en recreatie	HBR
Mobiliteit en transport	M&T
Media, vormgeving en ICT	MVI
Maritiem en techniek	MT

In 2025 mogen de cspe's bb, kb en gl van 1 april tot en met 18 juli worden ingepland. Binnen deze periode bepaalt de school zelf de afnamemomenten. Het is aan de school of de cspe's in leerjaar 3 of in leerjaar 4 worden afgenomen. Ook regelt de school zelf de momenten van inhalen en herkansen.

Naast het cspe hebben scholen de mogelijkheid om één of meerdere schoolexamens af te nemen voor een profielvak, maar dit is niet verplicht. Het schoolexamen moet afgerond zijn voor de kandidaat kan

beginnen aan het cspe. Het eindcijfer van de kandidaat bestaat dan voor 50% uit de behaalde cijfers van het schoolexamen en voor 50% uit de behaalde cijfers van het cspe.

1.2 Verdere flexibilisering

Stichting platforms vmbo (SPV) heeft in een [toekomstschets van de beroepsgerichte vakken](#) geadviseerd om de afnames van de cspe's verder te flexibiliseren. De gedachte is dat er meer maatwerk mogelijk is wanneer de examens flexibeler zijn af te nemen. Daarnaast is er op sommige scholen een tekort aan beschikbare ruimtes om de cspe's af te nemen in de huidige periode. Een genoemde mogelijkheid is om de te toetsen onderdelen op te delen in module-examens die flexibel kunnen worden afgenomen. Elk (verplicht) onderdeel dat een leerling heeft afgerond, wordt dan afgesloten met een examen op het moment dat een leerling hieraan toe is. Zo bouwt hij of zij het eigen examendossier of examenportfolio op.

1.3 Onderzoeksvragen

Het CvTE wil op basis van dit onderzoek beter zicht krijgen op de mogelijke voor- en nadelen van flexibilisering van de afnamemomenten van de cspe's voor kandidaten, docenten en scholen, en welke vorm die flexibilisering zou moeten hebben.

De volgende kernvragen en daaronder geformuleerde subvragen staan in het onderzoek centraal:

- Welk type scholen willen gebruik maken van een flexibele afnameperiode? Hierin maken we onderscheid tussen aantal profielen en aantal onderwijssoorten dat een school aanbiedt.
 - In hoeverre zijn er verschillen in wens voor een flexibele afnameperiode tussen schoolleiders, examensecretarissen en docenten?
 - Wat zijn voor- en nadelen van deze vorm van flexibilisering en onder welke randvoorwaarden kan dit worden gerealiseerd?
- Welke afnameperiodes van de cspe's zijn wenselijk om goed aan te sluiten op de onderwijsstructuur van de school?
 - Welk type scholen en welke vakken willen gebruik maken van modulaire afname van het cspe?
- Hoe hebben scholen het schoolexamen van het cspe ingericht en welke invloed heeft een invoering van een flexibele afnameperiode op de inrichting van het schoolexamen voor de cspe?

3 Methode

2.1 Introductie

In dit hoofdstuk lichten we de gebruikte onderzoeksmethoden toe. Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews met stakeholders (paragraaf 2.2), een vragenlijst voor scholen (paragraaf 2.3), en focusgroepen met scholen en leerlingen (paragraaf 2.4).

2.2 Semigestructureerde interviews met stakeholders

Om de ervaringen met de huidige werkwijze van de afname van de cspe's goed in kaart te krijgen (onderzoeksvraag 1) zijn er in de periode van oktober 2024 tot januari 2025 zes online interviews afgenomen met examenketenpartners en met vertegenwoordigers van organisaties betrokken bij het cspe, namelijk:

- Stichting platform vmbo (SPV): vanwege betrokkenheid bij vakinhoudelijke uitwerking voor onder andere de schoolexamens;
- PLEX: vertegenwoordigt examensecretarissen;
- CvTE: vanwege regievoering op en verantwoordelijkheid voor de cspe's;
- Laks: vertegenwoordigt leerlingen/examenkandidaten;
- VO-raad: vertegenwoordigt het onderwijsveld;
- Cito: vanwege constructie opgaven en examens;

In de interviews hebben we de volgende thema's besproken:

- Huidige situatie: hoe zijn de cspe's nu ingericht op scholen?
- Ontwerp: welke afnameperiodes van de cspe's zijn wenselijk om goed aan te sluiten op de onderwijsstructuur van de school? Voor welk type profielen/vakken is verdere flexibilisering wenselijk?
- Effecten: wat zijn de gevolgen en mogelijke positieve en negatieve effecten van verdere flexibilisering van de afnamemomenten van de cspe's?

We gebruikten de input uit de interviewronde voor het opstellen van een beknopte vragenlijst waardoor we de docenten, examensecretarissen en schoolleiders heel gericht vragen konden stellen.

2.3 Vragenlijst vmbo-scholen

Om een breed beeld te krijgen van de behoeften van vmbo-scholen als het gaat om de roostering van de cspe's is een vragenlijst uitgezet onder vmbo-docenten van vakken die via cspe examineren (vanwege perspectief per profiel), examensecretarissen (vanwege perspectief op organisatie) en schoolleiders van vmbo-scholen (vanwege perspectief op schoolbeleid). Hierdoor krijgen we de antwoorden op de kernvragen met brede spreiding over de scholen in beeld.

We hebben de uitnodiging met de link naar de vragenlijst via verschillende kanalen verspreid. Alle contactpersonen van het CvTE die werkzaam zijn in vmbo bb, kb of gl hebben een e-mail ontvangen via Examenblad.nl. Daarnaast hebben SPV en PLEXS een oproep in hun nieuwsbrief geplaatst met een link naar de vragenlijst. De vragenlijst stond open van 12 november tot 20 december 2024.

In de vragenlijst kwamen de volgende thema's aan bod:

- Achtergrondvragen;
- Huidige manier van examinering;
- Behoeftte aan flexibilisering van afnamemomenten;
- Kansen/positieve effecten en risico's negatieve effecten voor leerlingen, docenten, schoolorganisatie.

Respons

In totaal hebben 674 respondenten de vragenlijst ingevuld. Hiervan waren er 473 docent, 185 examensecretaris en 90 schoolleider. 74 respondenten hebben aangegeven schoolleider of examensecretaris én docent te zijn. Deze groep respondenten hebben we in de uitsplitsing naar functie meegenomen als schoolleider of examensecretaris. Bij de uitsplitsingen naar profielen van docenten hebben we alle docenten meegenomen (inclusief de respondenten die de functie docent combineren met een functie als schoolleider of examensecretaris).

Docenten van alle beroepsgerichte profielen hebben de vragenlijst ingevuld. In Tabel 2.1 is te zien hoeveel docenten per profiel hebben deelgenomen aan de vragenlijst.

Tabel 2.1. Respons van docenten per profiel

Profiel	Aantal docenten
Dienstverlening en producten (D&P)	84
Zorg en welzijn (Z&W)	84
Produceren, installeren en energie (PIE)	67
Economie en ondernemen (E&O)	64
Bouwen, wonen en interieur (BWI)	55
Groen	45
Horeca, bakkerij en recreatie (HBR)	35
Mobiliteit en transport (M&T)	20
Media, vormgeving en ICT (MVI)	19

De meeste docenten die de vragenlijst hebben ingevuld geven les in de profielen D&P en Z&W. Om uitspraken te doen over de representativiteit van de respondentgroep docenten zouden we een vergelijking willen maken naar het totaal aantal docenten per beroepsgericht profiel. Echter beschikken we niet over openbare gegevens van het totaal aantal docenten per beroepsgericht profiel. Daarom hebben we op basis van het aantal examenleerlingen per profiel een grove inschatting gemaakt van de representativiteit van de totale groep docenten. We zien dat de profielen met de meeste respons (D&P en Z&W) ook de grootste profielen zijn qua leerlingaantal en de profielen met de minste respons (M&T en MVI) ook de kleinste profielen zijn qua leerlingaantal. Op basis daarvan lijkt de verdeling van de profielen onder docenten redelijk in lijn te zijn met de leerlingaantallen per profiel.

Daarnaast is het belangrijk om de resultaten van de groep docenten M&T en MVI met voorzichtigheid te interpreteren, gezien de kleine groep docenten die de vragenlijst heeft ingevuld.

Kenmerken van scholen

In de vragenlijst hebben we respondenten gevraagd om het brinnummer van hun school op te geven, zodat we enkele openbare achtergrondkenmerken kunnen koppelen aan de antwoorden van de respondenten. Niet alle respondenten hebben een geldig brinnummer ingevuld, waardoor het niet mogelijk is om bij alle respondenten de achtergrondkenmerken toe te voegen.

Tabel 2.2. Respons uitgesplitst naar aantal profielen aangeboden op school

Aantal profielen	Aantal respondenten
1 profiel	36
2 of 3 profielen	101
>3 profielen	422
Onbekend	115

In Tabel 2.2 is te zien dat de meerderheid van de respondenten werkt op een school waar meer dan drie profielen worden aangeboden (79%). Een kanttekening hierbij is dat DUO registreert of een school een licentie heeft voor een bepaald profiel en niet of het profiel ook daadwerkelijk aangeboden wordt. Het kan daarom zijn dat we het aantal profielen dat een school aanbiedt overschatten.

Tabel 2.3. Respons uitgesplitst naar onderwijssoorten op school

Aantal onderwijssoorten	Aantal respondenten
Alleen vmbo basis/kader	96
Alleen pro en/of mavo en vmbo basis/kader	307
Scholengemeenschap met o.a. mavo, havo en/of vwo	195
Voortgezet speciaal onderwijs	6
Onbekend	70

Daarnaast hebben we een uitsplitsing gemaakt naar het aantal onderwijssoorten dat een school aanbiedt (zie Tabel 2.3). Ongeveer de helft van de scholen waar we respons van hebben biedt naast vmbo basis/kader ook praktijkonderwijs en/of mavo aan (51%). Een derde van de scholen (33%) biedt naast vmbo basis/kader ook mavo, havo en/of vwo aan en 16% biedt alleen vmbo basis/kader aan. Zes respondenten zijn werkzaam op een vso-school (twee schoolleiders, drie examensecretarissen en een docent). Gezien het kleine aantal respondenten van een vso-school kunnen we deze groep niet als aparte groep meenemen in de uitsplitsing naar onderwijssoorten.

Analyse

We presenteren rechte tellingen van de gegeven antwoorden op de vragenlijst. Hierbij toetsen we middels een ANOVA of er significante verschillen bestaan naar functiegroep, aantal profielen aangeboden op school, aantal onderwijssoorten op school, en wel/geen schoolexamen. Specifiek voor docenten maken we ook een uitsplitsing naar het profiel waarin ze lesgeven. Om de leesbaarheid te vergroten beschrijven we in de resultatensectie alleen de getoetste, significante verschillen naar deze achtergrondkenmerken.

2.4 Focusgroepen

De informatie uit de interviews met stakeholders en de vragenlijst leverde input voor een eerste analyse van wensen rondom de afnamemomenten van de cspe's. Op basis daarvan hebben we drie scenario's opgesteld om verdere flexibilisering van de afnamemomenten vorm te geven. In de focusgroepen hebben we deze scenario's vervolgens verder uitgediept. Bij alle scenario's geldt dat de volgorde van de af te nemen examenonderdelen vrij blijft en dat leerlingen een volgend onderdeel pas mogen starten zodra het vorige is afgerond. De drie voorgelegde scenario's zijn als volgt:

- Scenario 1: Afname onderdelen in leerjaar 3 en 4. Leerlingen kunnen de verschillende onderdelen van het cspe (A, B, C en D) afleggen verspreid over leerjaar 3 en 4. De examens vinden nog steeds plaats in de examenperiodes van april tot juli, maar de volgorde en het leerjaar waarin een onderdeel wordt geëxamineerd, zijn flexibel.
- Scenario 2: Een langer aansluitend afnamemoment. In dit scenario wordt de examenperiode van het cspe verlengd, bijvoorbeeld van 1 februari tot 18 juli. Hierdoor is er meer ruimte om de examens af te nemen. Alle onderdelen (A, B, C en D) worden binnen dezelfde periode in hetzelfde leerjaar afgenomen, hetzij in leerjaar 3 of leerjaar 4.
- Scenario 3: Afnamemomenten gedurende een heel schooljaar (volledig flexibel). In dit scenario kunnen de onderdelen van het cspe (A, B, C en D) op elk gewenst moment gedurende het 3e of 4e leerjaar worden afgenomen. De afname van de onderdelen is volledig flexibel.

We hebben vijf online focusgroepen gehouden in maart 2025 waarvan drie met docenten van verschillende beroepsgerichte profielen en twee met schoolleiders en examensecretarissen (zie Tabel 2.4). Van alle beroepsgerichte profielen hebben we tenminste één docent gesproken in een focusgroep.

Tabel 2.4. Deelnemers focusgroepen

Respondentgroep	Aantal focusgroepen	Aantal respondenten
Schoolleiders en examensecretarissen	2	15
Docenten	3	17
Leerlingen	1	8

Deelnemers voor de online focusgroepen hebben we geworven via de vragenlijst. In de vragenlijst konden respondenten hun e-mailadres opgeven, zodat we ze konden benaderen voor deelname aan de focusgroepen. Zeker onder schoolleiders en examensecretarissen was er grote belangstelling om deel te nemen aan de focusgroepen wat getuigt van een grote betrokkenheid bij dit onderwerp. Ook onder docenten was er voldoende animo voor deelname aan de focusgroepen.

Daarnaast hebben we een fysieke focusgroep gehouden met acht leerlingen met zes verschillende profielen op dezelfde school. We hebben derdejaars leerlingen gesproken, omdat op deze school de cspe's plaatsvinden in leerjaar 3. Leerlingen hadden op het moment van de focusgroep de cspe's nog niet gemaakt. Om leerlingen te werven, hebben we examensecretarissen van een aantal scholen benaderd met de vraag of we een groep leerlingen mogen spreken over hun ervaringen met de cspe's. Hiervoor hebben we enkele scholen geselecteerd waar vijf of meer profielen worden aangeboden om het perspectief van leerlingen van verschillende profielen mee te nemen. Bij een school kregen we snel een

positieve reactie van de examensecretaris. De examensecretaris heeft een groepje leerlingen samengesteld met verschillende profielen.

Om de focusgroepen onder schoolleiders, examensecretarissen en docenten met elkaar te kunnen vergelijken, hebben we een semigestructureerde leidraad opgesteld. Bij ieder scenario gingen we in op de mogelijke voordelen, nadelen, voorwaarden en risico's. De volledige leidraad hebben we opgenomen in Bijlage 2.

4 Huidige situatie

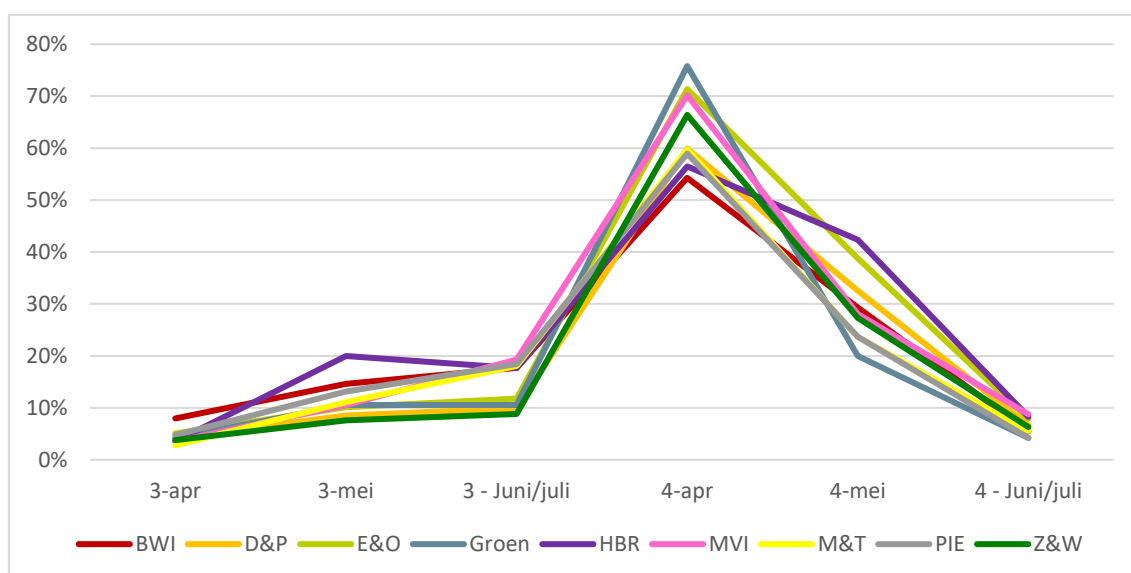
3.1 Introductie

In dit hoofdstuk beschrijven we op basis van de resultaten van de vragenlijst hoe scholen momenteel de cspe's en schoolexamens inrichten. In paragraaf 3.2 bespreken we de huidige afnamemomenten van de cspe's uitgesplitst naar de verschillende profielen. In paragraaf 3.3 gaan we in op de keuze van scholen om wel of geen schoolexamen af te nemen voor de beroepsgerichte vakken.

3.2 Huidige afnamemomenten cspe's

De cspe's kunnen worden afgenomen vanaf 1 april tot ongeveer half juli in leerjaar 3 óf leerjaar 4. Aan de respondenten is gevraagd wanneer ze hoofdzakelijk de cspe's afnemen. De resultaten hiervan staan per profiel weergegeven in Figuur 3.1 (en in Tabel B1.1 in Bijlage 1).

Figuur 3.1. Huidige afnamemomenten van cspe's per profiel. N=674

Over het algemeen vinden de meeste cspe's plaats in de maand april in leerjaar 4, wat te zien is aan de hoogte van de piek in april vierde jaar in Figuur 3.1. Dit geldt voor alle profielen, maar er zijn wel verschillen tussen de profielen. Voor de profielen E&O, groen en MVI geldt dat ongeveer 75% van de cspe's in april van leerjaar 4 wordt afgenomen. Bij de profielen BWI, HBR en PIE ligt dit aandeel lager: iets meer dan de helft van de cspe's van deze profielen vindt plaats in april van leerjaar 4. Verder zien we dat de cspe's van de profielen HBR en BWI in vergelijking met de andere profielen iets vaker worden afgenomen in leerjaar 3.

Vervolgens is aan de respondenten gevraagd wat meespeelt bij de huidige keuze voor de planning van de cspe's.

Tabel 3.1. Wat speelt mee bij de huidige keuze voor de planning van cspe's? N=674

Antwoordopties	% ja
Organiseerbaarheid in de school (bijv. inzet personeel, beschikbaarheid computers en gebruik ruimtes)	70%
We willen rekening houden met de examens van de avo-vakken	68%
Afnameduur van het cspe	61%
Voldoende onderwijstijd om lesstof af te ronden	49%
Spreiding van afnamemomenten voor leerlingen	43%
Er moet voldoende tijd ingepland zijn voor docenten om de cspe's te beoordelen	39%
Er moet voldoende voorbereidingstijd ingepland zijn voor de docent	38%
We trekken het afnamemoment van de cspe's gelijk met die van de centraal schriftelijke examens gl-tl, havo, vwo	10%

De meest genoemde redenen voor de huidige planning van de cspe's hebben te maken met de organiseerbaarheid in de school, de planning van de avo-vakken en de afnameduur van het cspe (zie Tabel 3.1). Voor het overgrote deel van de respondenten is het niet belangrijk dat de cspe's tegelijk plaatsvinden met de centrale examens van gl-tl, havo of vwo.

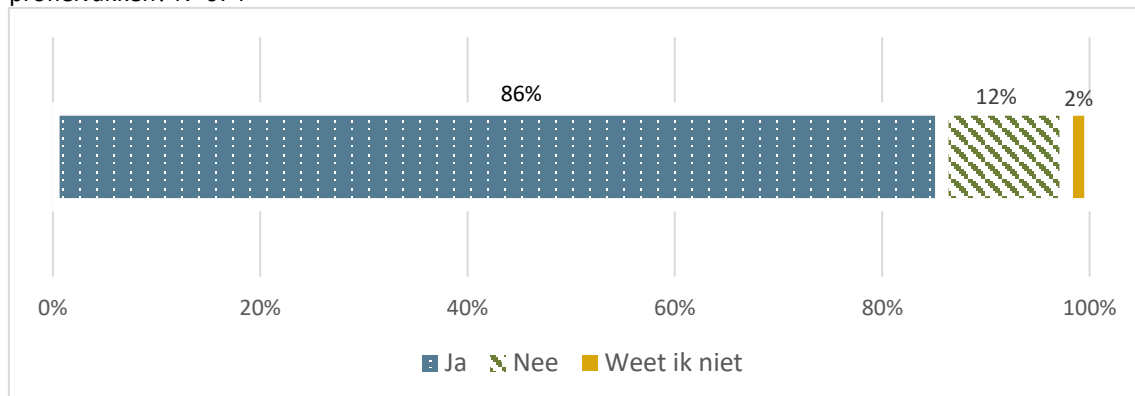
Aanvullend hebben we gekeken of respondenten die aangeven rekening te willen houden met de examens van de avo-vakken, de cspe's op een ander moment afnemen dan respondenten die niet aangeven dat dit meespeelt bij de keuze voor de planning van de cspe's. We zien dat respondenten die in leerjaar 4 de cspe's afnemen vaker aangeven dat de examens van de avo-vakken meespeelt bij hun planning dan respondenten die in leerjaar 3 de cspe's afnemen. Als we inzoomen op de maanden, blijkt dat respondenten die rekening willen houden met de avo-vakken de cspe's met name in april afnemen.

Nadere analyse laat zien dat respondenten van scholen met één profiel significant vaker aangeven dat "voldoende onderwijstijd om lesstof af te ronden" meespeelt bij de huidige planning van de cspe's dan scholen met meerdere profielen.

3.3 Schoolexamens

Scholen kunnen ervoor kiezen om voorafgaand aan de cspe's schoolexamens af te nemen gedurende het jaar. Het eindcijfer voor een leerling wordt dan 50% bepaald door het schoolexamen en 50% door het cspe. Aan de respondenten is gevraagd of zij op school een schoolexamen afnemen voor de beroepsgerichte vakken (zie Figuur 3.1 en Tabel B1.2 in Bijlage 1).

Figuur 3.2. Worden op uw school schoolexamens (SE's) afgenomen voor de beroepsgerichte profielvakken? N=674

Bij het overgrote deel van de respondenten (86%) is dit het geval. Als hoofdreden geven deze respondenten aan dat de schoolexamens meetellen in de berekening van de eindcijfers (92%). Daarnaast geldt voor ongeveer de helft van deze respondenten dat de schoolexamens van de beroepsgerichte vakken ter voorbereiding op het cspe worden afgenomen.

Nadere analyse laat zien dat op scholen waar de cspe's in leerjaar 3 worden afgenomen significant minder vaak schoolexamens voor de beroepsgerichte profielvakken worden afgenomen dan op scholen waar de cspe's in leerjaar 4 worden afgenomen (respectievelijk 72% en 89%).

5 Wensen en behoeften voor flexibilisering

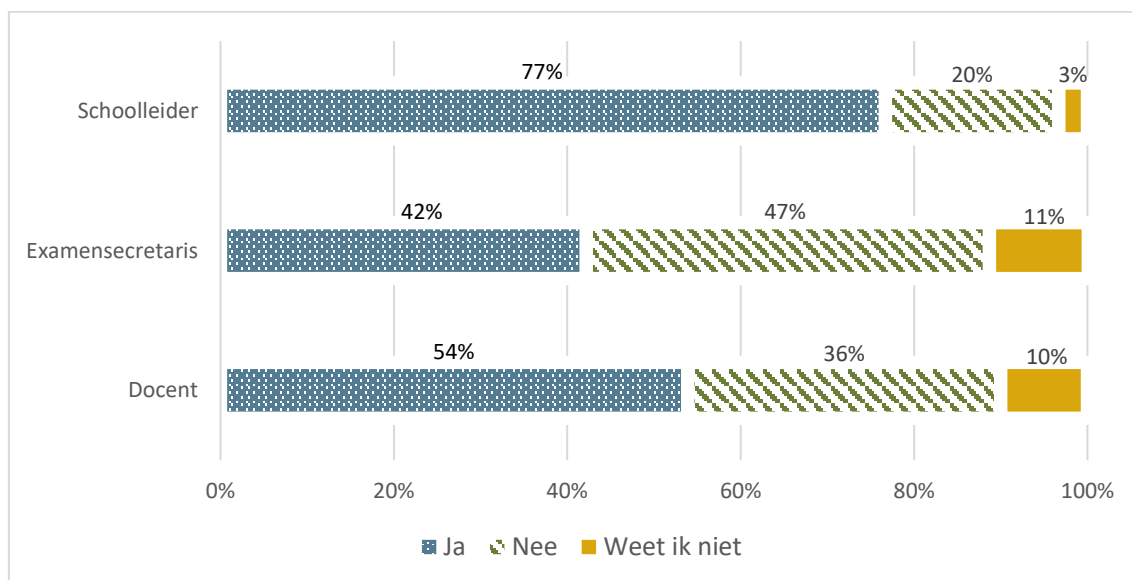
4.1 Introductie

In dit hoofdstuk beschrijven we de wensen en behoeften voor het flexibiliseren van de afnamemomenten van de cspe's op basis van de resultaten van de vragenlijst. Hierin maken we onderscheid in antwoorden naar functie (schoolleider, examensecretaris, docent), aantal profielen en aantal onderwijssoorten dat op een school wordt aangeboden. In paragraaf 4.2 bespreken we of er onder de respondenten behoefte is aan flexibilisering van de afnamemomenten van de cspe's. In paragraaf 4.3 gaan we in op concrete opties voor verdere flexibilisering van de cspe's.

4.2 Behoefte aan flexibilisering?

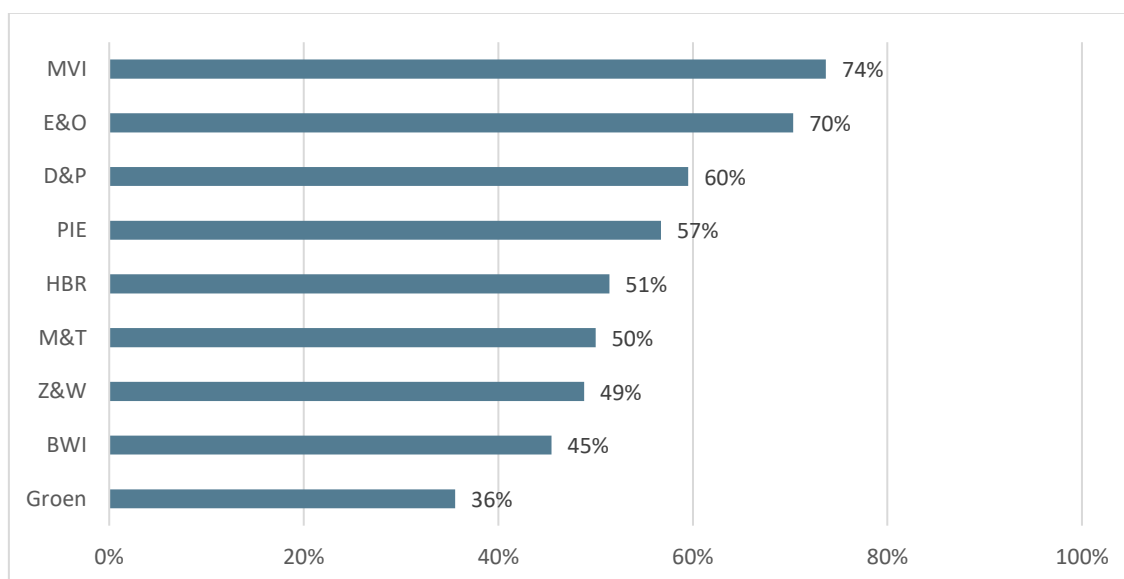
Iets meer dan de helft van de respondenten heeft behoefte aan een verruiming van de afnamemomenten van de cspe's (54%). Hierna beschrijven we in hoeverre deze wens verschilt naar functiegroep, profiel, aantal onderwijssoorten op school, aantal profielen op school, huidig afnamemoment en wel/geen schoolexamens.

Figuur 4.1. De behoefte van schoolleiders, examensecretarissen en docenten aan verruiming van de afnamemomenten van de cspe's. N=674

In Figuur 4.1 is te zien dat er verschillen tussen functiegroepen bestaan in de wens om de afnamemomenten wel of niet te flexibiliseren (zie Tabel B1.3 in Bijlage 1). Zo geeft ongeveer driekwart van de schoolleiders aan dat ze de afnamemomenten zouden willen flexibiliseren, terwijl minder dan de helft van de examensecretarissen die wens heeft.

Figuur 4.2. Percentage docenten met behoefte aan verruiming van de afnamemomenten van de cspe's uitgesplitst naar profiel. N=473

Verder zien we dat docenten van bepaalde profielen vaker aangeven dat ze een wens hebben om de afnamemomenten te flexibiliseren dan docenten van andere profielen. In Figuur 4.2 staat voor ieder profiel weergegeven welk percentage docenten behoefte heeft aan verruiming van de afnamemomenten van de cspe's (zie Tabel B1.4 in Bijlage 1). Met name docenten van het profiel MVI (dit betreft slechts een kleine groep docenten, zie kanttekening in methode paragraaf 2.3) en van het profiel E&O geven aan dat flexibilisering wenselijk zou zijn (meer dan 70%). Daarentegen hebben docenten van het profiel groen (36%) en van het profiel BWI (45%) relatief minder behoefte aan flexibilisering.

Tabel 4.1. De behoefte aan verruiming van de afnamemomenten van de cspe's uitgesplitst naar aantal onderwijssoorten per school

Aantal onderwijssoorten	% ja
Alleen vmbo basis/kader	62%
Alleen pro en/of mavo en vmbo basis/kader	51%
Scholengemeenschap met o.a. mavo, havo en/of vwo	57%

Tabel 4.2. De behoefte aan verruiming van de afnamemomenten van de cspe's uitgesplitst naar aantal profielen per school

Aantal profielen	% ja
1 profiel	69%
2 of 3 profielen	56%
4 of meer profielen	53%

Nadere analyse van achtergrondkenmerken van scholen laat zien dat respondenten van scholen met alleen vmbo basis/kader significant vaker aangeven dat ze behoefte hebben aan verruiming van de afnamemomenten van de cspe's dan scholen met meer onderwijssoorten. Dit geldt ook voor scholen met één profiel in vergelijking met scholen met meer profielen (zie Tabel 4.1 en 4.2).

Tabel 4.3. De behoefte aan verruiming van de afnamemomenten van de cspe's uitgesplitst naar huidig afnamemoment van het cspe

Huidig afnamemoment	% ja
Alleen leerjaar 3	69%
Alleen leerjaar 4	49%
Leerjaar 3 en 4	65%

Daarnaast lijkt de huidige planning van de cspe's op scholen uit te maken. Respondenten van scholen die nu alleen in leerjaar 4 cspe's afnemen lijken significant minder behoefte te hebben aan verruiming van de afnamemomenten in vergelijking met respondenten van scholen die in leerjaar 3 of in leerjaar 3 en 4 cspe's afnemen (zie Tabel 4.3).

Er is geen significant verschil in de behoefte aan verruiming van de afnamemomenten tussen respondenten van scholen die wel schoolexamens voor de beroepsgerichte vakken afnemen in vergelijking met respondenten van scholen die geen schoolexamens afnemen.

Redenen voor wel of niet flexibiliseren

Aan de respondenten die behoefte hebben aan verdere flexibilisering is in de vragenlijst gevraagd welke voordelen zij zien van verruiming van de afnamemomenten. Dit gaat om 362 respondenten. Alle antwoordopties en het percentage respondenten dat dit heeft aangekruist staan weergegeven in Tabel 4.4.

Tabel 4.4. Voordelen van verruiming van de afnamemomenten van de cspe's. N=362

Antwoordopties	% ja
Het sluit beter aan bij de kenmerken van een vmbo-leerling door direct na het onderwijs te examineren	75%
Hierdoor kunnen we de druk op examenplanning voor de leerling verminderen	74%
Hierdoor wordt het mogelijk om op maat een examenprogramma op te stellen voor leerlingen met een specifieke ondersteuningsbehoefte	61%
Hierdoor is er ruimere beschikbaarheid van materialen, computers en afnameruimten in de school	50%
Hierdoor kunnen we de beschikbaarheid van docenten en examinatoren vergroten	50%
Hierdoor sluiten de cspe's beter aan bij visie die we op school hebben als het gaat om toetsing en examinering	35%

De belangrijkste redenen dat respondenten wel flexibilisering in afnamemomenten zouden willen, zijn dat het beter aansluit bij de kenmerken van een vmbo-leerling door direct na het onderwijs te examineren en dat de druk op de examenplanning voor de leerling verminderd kan worden. Dit hebben zo'n driekwart van de respondenten aangevinkt. De visie van de school werd door slechts een derde van de respondenten aangevinkt als reden om wel te flexibiliseren, deze antwoordoptie werd significant vaker door schoolleiders gekozen dan door examensecretarissen en leraren.

Daarnaast is aan respondenten die geen behoefte hebben aan verdere flexibilisering gevraagd naar hun reden(en). Dit gaat om 247 respondenten. Alle antwoordopties en het percentage respondenten dat dit heeft aangekruist staan weergegeven in Tabel 4.5.

Tabel 4.5. Redenen waarom er geen behoefte aan verruiming van de afnamemomenten bij de cspe's is. N=247

Antwoordopties	% ja
De huidige examenperiode is ruim genoeg	89%
Meerdere afnamemogelijkheden zorgt voor onduidelijkheid en onrust voor de leerlingen	50%
Een ruimere examenperiode sluit niet aan bij onze visie op toetsing en examinering	17%

Respondenten die geen verdere flexibilisering in afnamemomenten zouden willen, geven als belangrijkste reden dat de huidige examenperiode ruim genoeg is (89%). Ook denkt ongeveer een helft van deze groep respondenten dat meerdere afnamemogelijkheden voor onduidelijkheid en onrust voor de leerlingen zorgt.

4.3 Opties voor verdere flexibilisering in afnamemomenten

We hebben respondenten die behoefte hebben aan verruiming van het afnamemoment in de vragenlijst een aantal opties voorgelegd van verdere flexibilisering in de afnamemomenten van de cspe's. Deze opties en het percentage respondenten dat de optie heeft gekozen staan weergegeven in Tabel 4.6.

Tabel 4.6. Wenselijke afnamemomenten voor de cspe's. N=362

Antwoordopties	% ja
Afname van een deel van het cspe direct na afronding van dat betreffende profieldeel (in leerjaar 3 én 4)	67%
Afnamemomenten gedurende het hele schooljaar (volledig flexibel)	67%
Een langer aansluitend afnamemoment (bijv. start 1 februari tot 19 juli)	25%
Afname van een deel van het cspe direct na afronding van dat betreffende profieldeel (alleen in leerjaar 4)	19%
Een extra afnamemoment na de kerstvakantie	10%
Een extra afnamemoment na de herfstvakantie	6%

Respondenten kiezen overwegend voor de optie afname van een deel van het cspe direct na afronding van dat betreffende profieldeel (in leerjaar 3 en 4) en voor de optie afnamemomenten gedurende het hele schooljaar. Deze twee opties worden het vaakst gekozen door alle respondenten, ongeacht hun functie, aantal profielen op school en aantal onderwijssoorten op school. De antwoordopties om een extra afnamemoment in te plannen na de kerstvakantie of na de herfstvakantie zijn het minst vaak gekozen (respectievelijk 10% en 6%).

Nadere analyse laat zien dat:

- Docenten in vergelijking met schoolleiders en examensecretarissen significant minder vaak kiezen voor de optie 'afnamemomenten gedurende het hele schooljaar (volledig flexibel)'.
- Respondenten van scholen met 1 profiel significant minder vaak de optie 'een extra afnamemoment na de kerstvakantie' kiezen dan scholen met meer dan 1 profiel.
- Respondenten van scholen die de cspe's afnemen in alleen leerjaar 3 significant minder vaak kiezen voor de optie 'afname van een deel van het cspe direct na afronding van dat betreffende profieldeel (alleen in leerjaar 4)' in vergelijking met respondenten van scholen die de cspe's afnemen in leerjaar 4 of in leerjaar 3 en 4.

6 Gevolgen van flexibilisering

5.1 Introductie

In dit hoofdstuk beschrijven we de ingeschatte effecten van flexibilisering van de afnamemomenten op de leerlingen, de docenten en op de schoolorganisatie. Dit betreffen zowel positieve effecten/kansen als negatieve effecten/risico's. In paragraaf 5.2 bespreken we welke voorwaarden respondenten zien voordat verdere flexibilisering mogelijk is. In paragraaf 5.3 beschrijven we de effecten van flexibilisering.

5.2 Voorwaarden voor flexibilisering

Aan de respondenten die behoefte hebben aan verdere flexibilisering is in de vragenlijst gevraagd wat op school nodig is om de verdere flexibilisering mogelijk te maken. De resultaten hiervan staan in Tabel 5.1.

Tabel 5.1. Wat is er op school nog nodig om de flexibilisering van de gewenste afnamemomenten te realiseren? N=362

Antwoordopties	% ja
Het zou ons nu al lukken om deze flexibilisering van de afnamemogelijkheden te realiseren	62%
Meer beschikbare ruimtes en materialen	16%
Meer personeel voor de afname van de cspe's	15%
Meer personeel voor de coördinatie van de examens	8%
Weet ik niet	7%

Een meerderheid van deze groep respondenten denkt dat het nu al zou lukken om de flexibilisering van de afnamemogelijkheden te realiseren (62%). Een kleine groep respondenten (zo'n 15%) geeft aan dat er meer beschikbare ruimtes en materialen en/of meer personeel voor de afname van de cspe's nodig zou zijn om verdere flexibilisering van de afnamemomenten te kunnen realiseren. Nadere analyse laat zien dat dit niet significant verschilt tussen de verschillende functies (schoolleider, examensecretaris en docent), aantal profielen op school en aantal onderwijssoorten op school.

5.3 Kansen, risico's en effecten van flexibilisering

In de vragenlijst zijn diverse kansen/positieve effecten en risico's/negatieve effecten voor leerlingen, docenten en voor de schoolorganisatie voorgelegd. Deze vragen zijn aan alle respondenten gesteld, ongeacht hun wens om wel of niet te willen flexibiliseren.

Voor leerlingen

Over het algemeen zien respondenten met name kansen en positieve effecten voor leerlingen, bijvoorbeeld meer maatwerk voor leerlingen met een specifieke ondersteuningsbehoefte en beter aansluiten op de voortgang van het leerproces (zie Tabel 5.2).

Tabel 5.2. Kansen en positieve effecten voor de leerlingen? N=674

Antwoordopties	% ja
Meer maatwerk mogelijk voor leerlingen met een specifieke ondersteuningsbehoefte	61%
Beter aansluiten op de voortgang van het leerproces	55%
Minder stress door betere spreiding van de examens	52%
Ik verwacht geen positieve effecten voor de leerlingen	20%

Nadere analyse laat zien dat met name schoolleiders in vergelijking met examensecretarissen en docenten overwegend kansen en positieve effecten voor leerlingen zien. Als we inzoomen op de profielen waarin docenten lesgeven komen er ook een aantal significante verschillen naar voren. Zo blijkt dat docenten van het profiel MVI de optie “meer maatwerk” vaak hebben aangekruist in vergelijking met andere docenten (95%), terwijl docenten van het profiel BWI deze optie juist relatief weinig hebben aangekruist (44%). Ook zien we dat docenten van het profiel E&O en MVI de optie “beter aansluiten op de voortgang van het leerproces” relatief vaak verwachten (67%), dit in tegenstelling tot docenten van het profiel groen (31%). Er zijn geen significante verschillen in antwoorden tussen respondenten wat betreft het aantal profielen en aantal onderwijssoorten dat een school aanbiedt.

Tabel 5.3. Risico's en negatieve effecten voor de leerlingen? N=674

Antwoordopties	% ja
Minder in de examenfocus komen	51%
Ik verwacht geen negatieve effecten voor leerlingen	32%
Meer stress door gebrek aan eenduidigheid in de examenmomenten	31%
Meer ongelijkheid voor de vmbo-leerling door de afstand tot de centrale examens in tl, havo en vwo en de aandacht die daarvoor is in de media	24%
Minder voorbereidingstijd in aanloop naar de cspe's	22%

Toch ziet ook ongeveer de helft van de respondenten als risico voor leerlingen dat ze minder in de examenfocus komen (zie Tabel 5.3). Als we de resultaten uitsplitsen naar de verschillende profielen, blijkt dat docenten van groen (42%) en van Z&W (44%) significant vaker verwachten dat flexibilisering zal leiden tot meer stress door gebrek aan eenduidigheid in de examenmomenten dan docenten van andere profielen.

Voor docenten

Respondenten zien enkele kansen en positieve effecten voor docenten door flexibelere afnamemomenten van de cspe (zie Tabel 5.4).

Tabel 5.4. Kansen en positieve effecten voor docenten. N=674

Antwoordopties	% ja
Beter aansluiten op het lesprogramma	47%
Meer ruimte voor begeleiding van individuele leerlingen	45%
Betere planning van lessen en examens mogelijk	45%
Lagere werkdruk door spreiding van voorbereiding en beoordeling	42%
Makkelijker inplannen van de herkansingen	32%
Ik verwacht geen positieve effecten voor docenten	24%

Ongeveer de helft van de respondenten verwacht beter aansluiten op het lesprogramma als kans van flexibilisering. Docenten van de profielen E&O en MVI hebben significant vaker dan de andere docenten aangegeven dat ze verwachten dat flexibilisering zal leiden tot een lagere werkdruk door spreiding van voorbereiding en beoordeling en kan zorgen voor het beter aansluiten op het lesprogramma.

Tabel 5.5. Risico's en negatieve effecten voor docenten. N=674

Antwoordopties	% ja
Problemen met de lesplanning en roosters	52%
Hogere werkdruk door verspreiding van de voorbereiding en beoordeling	42%
De schoolexamens/het pta moet worden aangepast	39%
Risico dat onderwijs alleen gericht is op voorbereiding van toetsing	36%
Lastiger inplannen van de herkansingen	26%
Ik verwacht geen negatieve effecten voor docenten	19%

Ongeveer de helft van de docenten ziet problemen met de lesplanning en roosters als risico van verdere flexibilisering (zie Tabel 5.5). Docenten van de profielen BWI, groen en Z&W hebben deze optie vaker aangekruist dan docenten van andere profielen.

Net als bij de kansen en risico's voor leerlingen laat nadere analyse zien dat schoolleiders significant vaker kansen/positieve effecten en minder risico's/negatieve effecten signaleren voor docenten bij flexibilisering dan examensecretarissen en docenten. Iets meer dan de helft van de docenten en examensecretarissen voorziet bijvoorbeeld problemen met de lesplanning en roosters terwijl dit maar geldt voor een derde van de schoolleiders. Ook blijkt dat respondenten van scholen met één profiel

significant meer kansen en minder risico's zien voor docenten dan respondenten van scholen met meerdere profielen.

Voor de school(organisatie)

Voor de school(organisatie) zien respondenten verschillende kansen en risico's, maar geen enkele antwoordoptie is door meer dan de helft van de respondenten aangevinkt. Op basis hiervan lijkt het dat respondenten inschatten dat flexibelere afnamemomenten niet veel impact zullen hebben op organisatorisch vlak.

Tabel 5.6. Kansen en positieve effecten op organisatorisch vlak voor de school. N=674

Antwoordopties	% ja
Lagere druk op de organisatie van examens	44%
Betere spreiding van het gebruik van examenruimten	42%
Meer flexibiliteit in de personeelsplanning	40%
Ik verwacht geen positieve organisatorische effecten	28%
Makkelijker inplannen van de herkansingen	26%

Tabel 5.7. Risico's en negatieve effecten op organisatorisch vlak voor de school. N=674

Antwoordopties	% ja
Problemen met het inroosteren van docenten en lokalen	49%
Grotere druk op de organisatie van examens	42%
Ik verwacht geen negatieve organisatorische effecten	34%
Lastiger inplannen van de herkansingen	22%

Iets minder dan de helft van de respondenten verwacht een lagere druk op de organisatie van examens als kans (zie Tabel 5.6). Daarentegen noemt een vergelijkbaar deel van de respondenten problemen met het inroosteren van docenten en lokalen juist als risico (zie Tabel 5.7). Ook ziet ongeveer een derde van de respondenten geen kansen en positieve effecten voor de school. Ditzelfde geldt voor risico's en negatieve effecten: ook daarvan denkt ongeveer een derde van de respondenten dat die er voor de school niet zijn.

Nadere analyse laat zien dat ook op schoolniveau schoolleiders meer kansen en minder risico's voor de school op organisatorisch vlak aanvinken dan docenten en examensecretarissen.

Ook scholen met één profiel zien meer kansen en minder risico's voor de school op organisatorisch vlak dan scholen met meerdere profielen.

7 Voor- en nadelen van flexibilisering

6.1 Introductie

In dit hoofdstuk beschrijven we de bevindingen van de focusgroepen aan de hand van drie voorgelegde scenario's om de afnamemomenten van de cspe's te flexibiliseren. De focusgroepen hadden als doel om voor ieder scenario de mogelijke voordelen, nadelen, voorwaarden en risico's in kaart te brengen. In paragraaf 6.2 bespreken we scenario 1, dit scenario betreft de afname van onderdelen van het cspe in leerjaar 3 én leerjaar 4 in de huidige afnameperiode. In paragraaf 6.3 behandelen we scenario 2 waarin het huidige afnamemoment wordt verlengd. In paragraaf 6.4 gaan we in op scenario 3 waarin de cspe's gedurende het hele schooljaar (leerjaar 3 of leerjaar 4) kunnen worden afgenomen. Tot slot beschrijven we in paragraaf 6.5 twee alternatieve scenario's die respondenten noemden tijdens de focusgroepen. In iedere paragraaf geven we eerst een toelichting op het voorgestelde scenario, waarna we de genoemde voordelen, nadelen, voorwaarden, en risico's beschrijven. Voor de leesbaarheid hebben we het over 'respondenten' als schoolleiders, examensecretarissen en docenten iets hebben genoemd. Als iets door een enkele functiegroep is aangegeven, vermelden we specifiek die functiegroep. De voor- en nadelen die leerlingen noemen, beschrijven we steeds apart.

6.2 Scenario 1: Afname onderdelen in leerjaar 3 en 4

Toelichting scenario

Het eerste scenario houdt in dat leerlingen de verschillende onderdelen van het cspe (A, B, C en D) kunnen afleggen verspreid over leerjaar 3 en 4. De examens vinden nog steeds plaats in de huidige examenperiode van april tot juli en de volgorde is flexibel, maar het leerjaar waarin een onderdeel wordt geëxamineerd, is ook flexibel. Een leerling mag een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.

Voordelen

Examensecretarissen, schoolleiders en docenten noemden in de focusgroepen verschillende voordelen van dit scenario. De meeste voordelen zijn gericht op de leerlingen:

- Leerlingen kunnen onderdelen van het cspe dichter op het moment dat de lesstof is behandeld afronden. In de huidige situatie maken veel leerlingen de cspe's in leerjaar 4. Respondenten merken dat de lesstof uit leerjaar 3 dan bij veel leerlingen al is weggezakt. Dit vraagt in leerjaar 4 om veel herhaling van de lesstof, ook bijvoorbeeld in de vorm van examentrainingen. Door de afnameperiode van de cspe's te spreiden over twee leerjaren, is het mogelijk dat leerlingen in leerjaar 3 al een paar onderdelen afronden en de overige onderdelen in leerjaar 4.
- Ook zou spreiding van de onderdelen over leerjaar 3 en leerjaar 4 leerlingen kunnen motiveren om beter hun best te doen tijdens de lessen. Leerlingen weten dan immers dat ze in dat jaar een cspe moeten maken over de lesstof. Sommige docenten merkten tijdens de focusgroep op dat het nu lastig is om leerlingen in leerjaar 3 serieus aan het werk te zetten, omdat de leerlingen nog geen concreet doel hebben.
- Een ander genoemd voordeel is dat dit scenario de druk op leerlingen en de ervaren examenstress zou kunnen verlagen. Respondenten schatten in dat het spreiden van de onderdelen over twee jaar bijdraagt aan een meer gelijkmatige verdeling van de examenmomenten, waardoor dit de druk op leerlingen vermindert.

- Verder lijkt het respondenten gemakkelijker om maatwerk te bieden aan leerlingen binnen dit scenario in vergelijking met de huidige situatie. Respondenten van scholen die nu in leerjaar 3 de cspe's afnemen, zien kansen binnen dit scenario om maatwerk te bieden aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften (denk aan leerproblemen, persoonlijke problemen, ziekte) door hen de mogelijkheid te bieden om enkele onderdelen in leerjaar 4 af te ronden. Daarentegen zien respondenten van scholen die nu in leerjaar 4 cspe's afnemen juist mogelijkheden voor leerlingen die voorlopen. Deze leerlingen kunnen dan alvast een onderdeel waar ze klaar voor zijn eerder afronden. Op deze manier ontstaat binnen dit scenario ruimte om de afname van de cspe's beter aan te laten sluiten bij individuele behoeften en ontwikkeling van een leerling.
- Afhankelijk van de organisatiemogelijkheden van de school, zou dit scenario leerlingen zelf ook keuzevrijheid kunnen bieden. Leerlingen kunnen er dan bijvoorbeeld voor kiezen om onderdelen die zij makkelijker vinden in leerjaar 3 af te ronden. Hierdoor hebben ze extra tijd om zich te richten op de moeilijkere onderdelen die ze dan in leerjaar 4 kunnen aftoetsen.
- Respondenten schatten in dat er meer tijd en ruimte vrijkomt voor de avo-vakken als leerlingen alvast een paar onderdelen van het cspe in leerjaar 3 kunnen afronden.

Daarnaast zien respondenten ook enkele organisatorische voordelen van dit scenario. Respondenten vinden het prettig dat er een vaste examenperiode blijft bestaan. Hierdoor kan er relatief gemakkelijk een rustige omgeving op school gecreëerd worden om de cspe's af te nemen. Verder zien enkele respondenten een kans om twee vaste onderdelen af te nemen in leerjaar 3 en de twee andere onderdelen af te nemen in leerjaar 4. Op deze manier hoeven examensecretarissen en docenten ieder jaar slechts de helft van de materialen klaar te hebben. Het aanbieden van twee onderdelen per jaar zou veel werkdruk onder docenten en druk op de schoolorganisatie wegnemen. Echter niet alle respondenten beschouwden dit als een haalbare suggestie.

Nadelen

Volgens de respondenten zijn er ook nadelen met dit scenario gemoeid:

- Een nadeel van dit scenario is volgens sommige respondenten dat het extra druk legt op de organisatie van de examens. Respondenten van scholen die de cspe's momenteel alleen in leerjaar 4 afnemen, geven aan dat hun huidige planning hierop is ingericht. Tijdens de examenperiode zijn derdejaars leerlingen op stage en volgen andere leerlingen alternatieve activiteiten, waardoor lokalen en personeel vrijkomen. Dit zorgt ervoor dat examenkandidaten in een rustige, goed gefaciliteerde omgeving hun examens kunnen maken. In het voorgestelde scenario, waarin ook in leerjaar 3 cspe's worden afgenomen, is er sprake van een grotere groep examenkandidaten. Hierdoor zijn er meer werkplekken, lokalen en begeleiding nodig, wat de logistieke en personele belasting vergroot.
- Enkele respondenten zien geen meerwaarde van dit scenario, omdat leerlingen in leerjaar 3 vaak nog niet voldoende voorbereid zijn om examens te maken. De mogelijkheid om de cspe's ook in leerjaar 3 af te nemen voegt voor hen dan weinig toe. Daarnaast merken respondenten op dat leerlingen in leerjaar 3 nog belangrijke vaardigheden en kennis ontwikkelen die tegen het einde van dat jaar nog niet volledig zijn. Daarom nemen zij alleen in leerjaar 4 de cspe's af. Zij zien in dit scenario daardoor geen extra waarde.
- Een ander nadeel van dit scenario is dat het niet altijd goed aansluit bij profielen waarin modules inhoudelijk sterk samenhangen. Docenten geven aan dat in zulke gevallen beroepsvaardigheden in

samenhang worden aangeleerd en toegepast: vaardigheden uit de ene module zijn nodig in de andere. Deze samenhang is lastiger aan te brengen wanneer de toetsing van onderdelen over twee leerjaren verspreid zijn. Hierdoor kan het leerproces onder druk komen te staan. Docenten die het onderwijs projectmatig inrichten herkennen dit nadeel.

- Ook leerlingen zelf merkten op dat een afnameperiode in twee leerjaren niet ideaal is wanneer profielonderdelen inhoudelijk sterk overlappen. Vaardigheden en kennis uit het ene onderdeel zijn soms nodig voor het andere onderdeel. Het is dan verwarrend om de onderdelen los te trekken en in meerdere leerjaren te toetsen.
- Alhoewel door sommige respondenten het vaste afnamemoment als positief wordt ervaren voor de organiseerbaarheid, is dit voor andere juist een nadeel. Doordat het afnamemoment in dit scenario nog steeds aan het einde van het schooljaar is, is nog steeds examentraining nodig om de stof die eerder in het jaar behandeld is te herhalen.

Een belangrijke constatering is dat de genoemde voordelen en nadelen in de focusgroepen afhankelijk lijken te zijn van de manier waarop de school het onderwijs van de beroepsgerichte profielen heeft ingericht. Vooral respondenten van scholen die het onderwijs modulair organiseren, zijn enthousiast over spreiding van de onderdelen over twee leerjaren. Bij deze manier van onderwijs past het goed om iedere module direct af te ronden met een cspe. Dit geldt in mindere mate voor respondenten van scholen die het onderwijs meer als een geheel geven. Deze respondenten geven aan dat leerlingen in leerjaar 3 nog niet klaar zijn voor een onderdeel van het cspe, omdat ze de lesstof uit leerjaar 4 hiervoor nodig hebben.

Voorwaarden

Er is met de respondenten ook besproken onder welke voorwaarden dit scenario ingevoerd kan worden. Over het algemeen schatten respondenten in dat dit scenario vrij gemakkelijk ingevoerd kan worden, omdat de afnameperiode hetzelfde blijft. Enkele genoemde voorwaarden zijn allemaal organisatorisch van aard.

- Een voorwaarde voor de invoering van dit scenario is dat de huidige regeling rondom het aanleveren van de cijfers van schoolexamens bij DUO voorafgaand aan de cspe's moet worden aangepast. Op dit moment moeten scholen tien werkdagen voor aanvang van de cspe's alle schoolexamencijfers aanleveren. Bij spreiding van de afnamemomenten over twee leerjaren is dat niet mogelijk, omdat scholen ervoor kunnen kiezen om een aantal modules in leerjaar 3 en de rest in leerjaar 4 af te nemen. Het is dan onmogelijk om alle schoolexamencijfers voor de afname van het eerste cspe aan te leveren.
- Verder moet het voor de scholen duidelijk zijn hoe er om wordt gegaan met herkansingen. Respondenten stelden vragen als: hoeveel herkansingen mogen leerlingen doen en wanneer vinden deze plaats, in leerjaar 3 of leerjaar 4?
- Op sommige scholen is er tot slot de mogelijkheid voor leerlingen om na leerjaar 3 te wisselen van profiel als blijkt dat een leerling toch de verkeerde keuze heeft gemaakt. Het is belangrijk dat leerlingen wel alle profielonderdelen van een profiel kunnen afronden om hun diploma te behalen. Het moet daarom altijd mogelijk blijven om alle cspe's in leerjaar 4 af te kunnen nemen voor deze groep leerlingen.

Risico's

Als mogelijk risico benoemen respondenten dat de onderdelen die in leerjaar 3 en de onderdelen die in leerjaar 4 worden afgenomen niet vergelijkbaar zijn qua niveau. Echter het is volgens de respondenten wel essentieel dat het niveau van de inhoud van de cspe's hetzelfde moet zijn. Een docent geeft bijvoorbeeld aan dat *'als een leerling in leerjaar 3 twee modules afrondt en in leerjaar 4 de andere twee modules, dan zouden deze op een vergelijkbaar niveau moeten zitten'*. Hierbij is het belangrijk volgens de deelnemers dat de normeringen van de cspe's vergelijkbaar zijn zodat de cijfers van de cspe's vergelijkbaar zijn met elkaar en samengevoegd kunnen worden voor een eindcijfer.

6.3 Scenario 2: Een langer aansluitend afnamemoment**Toelichting scenario**

In dit scenario wordt de huidige examenperiode van het cspe verlengd, bijvoorbeeld van 1 februari tot 18 juli. Hierdoor is er meer ruimte om de examens af te nemen. Alle onderdelen (A, B, C en D) worden binnen dezelfde periode in hetzelfde leerjaar afgenomen, hetzij in leerjaar 3 of leerjaar 4. De volgorde van de af te nemen examenonderdelen blijft vrij. Leerlingen mogen een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.

Voordelen

Respondenten reageerden niet heel positief op dit scenario. Toch kwamen er enkele voordelen voor leerlingen naar voren in de focusgroep:

- Door een langer afnamemoment zou de druk bij leerlingen verminderd kunnen worden. Per onderdeel is er meer ruimte en kan meer voorbereid worden voor het cspe. Volgens een docent *'wordt alles nu in een aantal weken gedaan en dat is stressvol voor leerlingen'*.
- Voor scholen die op dit moment in leerjaar 4 de cspe's afnemen kan het voor leerlingen fijn zijn om een langer aansluitend afnamemoment te hebben, omdat zij dan eerder de cspe's kunnen afronden en daarna meer tijd hebben om te focussen op de avo-vakken. Er komt op deze manier meer ruimte vrij voor examenvoorbereiding van de avo-vakken.
- Leerlingen zelf geven aan dat ze het fijn vinden om alles in één periode te doen, maar een lange periode zou voor hen wel fijn zijn omdat ze dan meer de tijd hebben om de modules te volgen en af te ronden. Ook hebben leerlingen dan langer de tijd om de stof te herhalen. Zo vertelt een leerling dat het *'aan de ene kant wel fijn om meer tijd te krijgen, maar aan de andere kant is het ook fijn om alles juist in één korte periode te doen, zodat er ook tijd is om andere schoolzaken te doen'*.

Nadelen

Respondenten vinden dat de nadelen de voordelen overstijgen in dit scenario. Respondenten noemden verschillende nadelen:

- Respondenten geven aan dat het binnen de huidige periode ook lukt om de cspe's te organiseren en af te nemen en dat een langer moment niet veel extra's zal opleveren. Zo stelt een docent: *'leerlingen zullen in februari niet perse meer voorbereid zijn dan in april'*.
- Als het afnamemoment langer wordt, betekent dit volgens de respondenten dat dit ten koste zal gaan van lesuren en hebben leerlingen minder tijd voor examenvoorbereidingen. Daarnaast is er

minder tijd beschikbaar voor het afronden van de schoolexamen. Scholen zullen dan minder tijd hebben voor de afronding van de schoolexamens.

- Een langer afnameperiode is voor leerlingen volgens de respondenten niet fijn. Leerlingen ervaren de huidige afnameperiode al als onrustig en stressvol, door de periode uit te rekken denken de deelnemers dat de periode nog chaotischer wordt en als meer stressvol ervaren wordt door leerlingen.

Ook zijn er organisatorische bezwaren tegen dit scenario.

- Respondenten vragen zich af hoe een eerder afnamemoment van de cspe's samen kan gaan met de examens van de avo-vakken. Deze examens vinden na de meivakantie plaats dus dan *'zou je kunnen zeggen dat je de leerlingen twee keer in examenstand moet gaan krijgen en daar tussen een keer weer in schoolstand'*. De deelnemers vragen zich af of dit haalbaar is voor hun leerlingen.
- Tot slot vraagt een docent zich af wat scholen moeten doen als ze eerder klaar zijn met de examens: *'moeten wij tot einde van het schooljaar lessen bieden of hebben leerlingen eerder vakantie?'*.

Voorwaarden

De respondenten schatten in dat dit scenario vrij gemakkelijk ingevoerd kan worden (indien dit gewenst zou zijn) en zien geen aanvullende voorwaarden.

Risico's

Een mogelijk risico van dit scenario is dat docenten de schoolexamens moeten gaan afraffelen om de cspe's al in februari af te kunnen nemen. Dit kan ten koste gaan van de resultaten van leerlingen.

6.4 Scenario 3: Afnamemomenten gedurende het hele schooljaar

Toelichting scenario

In dit scenario kunnen de onderdelen van het cspe (A, B, C en D) op elk gewenst moment gedurende het 3^e of 4^e leerjaar worden afgenomen. De afname van de onderdelen is volledig flexibel. De volgorde van de examenonderdelen is vrij en een leerling mag een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.

Voordelen

Respondenten zien verschillende voordelen voor leerlingen:

- Scholen kunnen beter inspelen op de individuele behoeften van leerlingen. Wie al klaar is voor het examen, kan – indien gewenst – eerder een onderdeel afronden, zonder te hoeven wachten tot april. Tegelijkertijd is het mogelijk om leerlingen extra ruimte te bieden die om wat voor reden dan ook meer tijd nodig hebben om zich voor te bereiden op het cspe.
- Ook leerlingen benoemden zelf meer maatwerk als een belangrijk voordeel van dit scenario. Zo zegt een leerling: *'Als je er klaar voor bent, kun je het meteen afronden.'* Een ander geeft aan het prettig te vinden dat *'je de minder leuke onderdelen snel kunt afsluiten en je daarna kunt focussen op de rest'*. Het is uiteraard wel afhankelijk van de schoolorganisatie in hoeverre deze manier van maatwerk daadwerkelijk uitgevoerd kan worden.

- Respondenten schatten in dat leerlingen minder druk en stress zullen ervaren als de cspe's verspreid worden over het hele jaar. Leerlingen kunnen geleidelijk wennen aan het maken van een examen, waardoor de druk en spanning zal verminderen.
- Wanneer leerlingen weten dat zij na iedere periode een cspe moeten afleggen, verwachten docenten dat leerlingen gemotiveerder en actiever deelnemen aan de lessen. Door leerlingen direct na het onderwijs te examineren, blijft de lesstof beter hangen en wordt het rendement verhoogd. Dit verkleint de kloof tussen leren en toetsen, wat de onderwijsprestaties en de kans op slagen ten goede kan komen.
- Verder hoeven docenten minder examentrainingen te geven om de stof die eerder in het jaar behandeld is te herhalen. Dit levert extra tijd op voor bijvoorbeeld de avo-vakken of juist verbreding/verdieping van de beroepsgerichte vakken ter voorbereiding op het mbo.

Daarnaast noemen respondenten een organisatorische voordeel van dit scenario. Examensecretarissen en docenten hebben meer tijd om de benodigheden voor de cspe's voor te bereiden en in te kopen door de langere doorlooptijd van de cspe's. Dit zou volgens sommige respondenten tijd en geld kunnen besparen.

Nadelen

Daarentegen kwamen er in de focusgroepen ook nadelen van dit scenario naar voren. Deze zijn met name gericht op het organisatievermogen van de school.

- Docenten geven aan dat het openstellen van een heel schooljaar voor de afname van cspe's veel vraagt van de examencoördinator en diens organisatievermogen. Enkele respondenten vermoeden dat het lastiger is op scholen met meerdere profielen, omdat er niet meer één vast afnamemoment is van alle cspe's. Schoolleiders en examensecretarissen hebben dit nadeel zelf niet benoemd.
- Verder is het moeilijker om een rustige examenomgeving te creëren voor leerlingen als de examens het hele jaar door kunnen worden afgenomen. Een examensecretaris geeft hierbij het voorbeeld dat het huidige onderwijs op diens school zo georganiseerd is, dat de derdejaars op stage zijn en de onderbouw buiten school activiteiten heeft. Hierdoor is het rustig voor de examenkandidaten en gaan er geen bellen af na elk lesuur en zijn er meer lokalen en docenten beschikbaar. Dit is lastig te organiseren als examens het hele jaar door georganiseerd kunnen worden.
- Flexibilisering van de afnamemomenten vraagt meer flexibiliteit van docenten, wat kan leiden tot extra werkdruk. Vooral in het geval van veel maatwerk voor individuele leerlingen moeten docenten leerlingen op uiteenlopende momenten begeleiden bij de voorbereiding op hun cspe. Dit maakt de planning van docenten complexer. Ook moeten docenten goed overzicht kunnen bewaken van wat iedere leerling heeft afgerond, anders bestaat de kans dat docenten een onderdeel bij een leerling over het hoofd zien.
- Respondenten vragen zich af of het haalbaar is om al vrij snel na de start van het schooljaar een cspe af te nemen. Leerlingen hebben tijd nodig om weer in het ritme van school te komen en om de lesstof eigen te maken. Met name leerlingen die in leerjaar 3 de cspe's maken zijn nog heel jong en zijn pas net gestart met hun profiel, waardoor ze eerst onderwijstijd nodig hebben.

- De leerlingen die we spraken, waren niet zo'n voorstander van dit scenario. Zij vertelden: *'het is gewoon fijner om alles in één keer te doen, dan ben je er vanaf'*. Het eerder genoemde voordeel dat spreiding van de cspe's zou kunnen leiden tot minder examenstress herkenden de leerlingen gedeeltelijk. Sommige gaven aan een beetje gespannen te zijn voor de cspe's, maar niet dat ze het zó spannend vinden dat verruiming van de afnameperiode nodig is.

Voorwaarden

Om dit scenario goed vorm te geven, noemen de respondenten enkele organisatorische voorwaarden.

- Om de organisatie van de cspe's soepel te laten verlopen gedurende een heel schooljaar, is het van belang dat alle docenten inzicht hebben in het verloop van het schooljaar en weten wat er nodig is. Als voorbeeld noemden respondenten dat het kan helpen om op schoolniveau een draaiboek op te stellen met alle afspraken en procedures. Dit zorgt voor duidelijkheid over de toetsmomenten en vermindert onrust onder docenten en leerlingen.
- Respondenten benadrukten het belang van aparte en rustige examenlocaties. Door specifieke ruimtes in te richten voor de afname van cspe's, kan het reguliere onderwijs voor andere leerlingen door blijven gaan. Dit draagt bij aan een rustiger verloop van de examens en van de dagelijkse schoolactiviteiten. Er zijn scholen waar het lastig is om deze ruimtes te creëren.

Risico's

Respondenten uitten hun zorgen rondom de geheimhouding van de inhoud van de examens bij dit scenario. Als er leerlingen zijn die al eerder in het jaar examens afleggen, dan is de kans groter dat de inhoud lekt naar anderen. Daarnaast is het voor respondenten niet duidelijk hoe de normeringen en vergelijkbaarheid van de cspe's tot stand komen in dit scenario.

6.5 Andere scenario's

Behalve de voorgelegde scenario's kwamen twee andere scenario's rondom de flexibilisering van de afnamemomenten van de cspe's ook meermaals terug. Alhoewel we niet expliciet zijn ingegaan op deze scenario's tijdens de focusgroepen, willen we deze toch kort beschrijven.

'Scenario 4': Volledige flexibilisering

In alle focusgroepen met schoolleiders, examensecretarissen en docenten bleek dat sommige respondenten voorkeur geven aan een vierde scenario: een combinatie van scenario 1 en 3. In dit scenario kunnen scholen onderdelen van het cspe (A, B, C en D) flexibel afnemen, verspreid over twee volledige schooljaren. De voorgestelde scenario's bieden volgens deze groep respondenten nét niet de gewenste flexibiliteit. Door de bovenbouw van het vmbo volledig open te stellen voor cspe's, ontstaat volgens hen meer ruimte voor maatwerk en kan beter worden ingespeeld op de behoeften van leerlingen. In de focusgroepen vonden schoolleiders en examensecretarissen van scholen met meerdere profielen het lastig om één scenario te kiezen, omdat de voordelen per profiel verschillen. Binnen dit scenario kunnen ze dan per profiel bepalen wat het beste moment van afname is. Daarnaast maakt volledige flexibilisering het mogelijk om modules direct af te ronden met het cspe, zonder gebonden te zijn aan vaste periodes. Met name docenten noemden dit argument. Volledige flexibilisering zorgt er daardoor voor dat de toetsing beter aansluit bij het moment waarop de stof beheerst wordt.

Niet alle respondenten delen deze mening. Volledige flexibilisering vraagt een hoop organisatie en administratie. Daarnaast helpt een afgebakende examenperiode om de school, docenten en leerlingen in examenstand te brengen. Dat brengt een bepaalde rust en focus met zich mee waar sommige leerlingen veel baat bij hebben volgens docenten.

Afschaffen cspe's

Enkele respondenten pleiten voor het afschaffen van de cspe's. Zij stellen dat het passender is om de beroepsgerichte vakken af te ronden met alleen schoolexamens. Op die manier kunnen scholen zelf bepalen welke manier van toetsing het beste past bij hun onderwijs en hun leerlingen. Dit zou tevens meer maatwerk op kunnen leveren.

Daarentegen waarderen sommige respondenten juist wel de cspe's. Zij vinden het onwenselijk om de eindcijfers volledig te baseren op de schoolexamens. Schoolexamens zijn per school verschillend, waardoor het mogelijk op de ene school gemakkelijker is om een diploma te halen dan op een andere school. Dit stelt waarde van een diploma ter discussie en dat is zeer onwenselijk volgens deze groep respondenten.

8 Conclusie

Het onderzoek is uitgevoerd om inzicht te krijgen in de wensen van de schoolleiders, de examensecretarissen en de docenten voor flexibelere afnamemomenten van de cspe's. Daarbij is gekeken naar de motivatie voor flexibelere afnamemomenten, evenals naar de vorm en de zorgen die bestaan. In dit hoofdstuk sluiten we af met de beantwoording van de onderzoeksvragen op basis van de resultaten.

Welk type scholen willen gebruik maken van een flexibele afnameperiode?

Samenvattend kunnen we concluderen dat iets meer dan de helft van de respondenten behoefte heeft aan een verruiming van de afnamemomenten van de cspe's en dat de wens voor flexibele afnamemomenten van de cspe's varieert.

Op basis van de vragenlijst lijken schoolleiders enthousiaster over verdere flexibilisering dan examensecretarissen en docenten. Daarnaast zagen we dat respondenten van scholen met alleen vmbo basis/kader meer behoefte hebben aan flexibilisering dan respondenten van scholen met vmbo basis/kader en andere onderwijssoorten. Ook bleek dat respondenten van scholen met één profiel meer behoefte hebben aan flexibilisering dan respondenten van scholen met meerdere profielen.

In de focusgroepen kwam een ander achtergrondgegeven naar voren. Daar noemden respondenten dat de wens om wel of niet te willen flexibiliseren voornamelijk voortkwam uit de huidige inrichting van het onderwijs van de beroepsgerichte vakken en de huidige organisatie en afnamemomenten van de cspe's. Op scholen waar de beroepsgerichte vakken sterk modulair zijn ingericht, stonden respondenten vaker positief tegenover flexibilisering van de afnamemomenten dan respondenten van scholen waar de vakken meer als geheel worden aangeboden. Daarnaast noemden respondenten van scholen waar de cspe's in leerjaar 3 worden afgenomen andere voordelen van flexibiliseren dan respondenten van scholen waar de cspe's in leerjaar 4 worden afgenomen.

Welke afnameperiodes van de cspe's zijn wenselijk om goed aan te sluiten op de onderwijsstructuur van de school?

In de vragenlijst kwamen twee duidelijke voorkeuren van respondenten naar voren wat betreft de inrichting van de afnamemomenten. Respondenten kozen overwegend voor de opties:

- Afname van een deel van het cspe direct na afronding van dat betreffende profieldeel (in leerjaar 3 en 4);
- Afnamemomenten gedurende het hele schooljaar.

Op basis van deze resultaten hebben we drie scenario's verder uitgewerkt en uitgediept in de focusgroepen. Deze scenario's waren als volgt:

1. Huidig afnamemoment in leerjaar 3 én leerjaar 4;
2. Verruiming van het huidige afnamemoment, bijvoorbeeld van 1 februari tot juli;
3. Afnamemoment door het hele jaar in leerjaar 3 of leerjaar 4.

Een belangrijke constatering is dat het voor scholen bij iedere vorm van flexibilisering mogelijk blijft om de afnamemomenten binnen de huidige afnamemomenten te organiseren. Voor scholen die geen behoefte hebben aan flexibele afnamemomenten hoeft er daardoor niets te veranderen. Dit leidde tot een open gesprek over de voor- en nadelen van ieder scenario.

Over het algemeen werden scenario's 1 en 3 het meest positief ontvangen. Respondenten reageerden minder enthousiast op scenario 2, omdat dit scenario te weinig ruimte in afnamemomenten toevoegt ten opzichte van de huidige situatie. De belangrijkste argumenten voor scenario 1 en 3 kwamen op hoofdlijnen overeen met elkaar en waren met name gericht op de leerlingen:

- Leerlingen ervaren minder examendruk door de cspe's te spreiden over het hele jaar (scenario 3) of door de cspe's te spreiden over twee jaren (scenario 1).
- Er is meer maatwerk mogelijk voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften, doordat de examenperiode langer en flexibeler is.
- Leerlingen kunnen aansluitend op een onderwijsperiode de stof afronden in het cspe, waardoor er minder/geen tijd hoeft te gaan naar examentrainingen. Dit voordeel noemden respondenten zowel bij scenario 1 als bij scenario 3, afhankelijk van hoe het onderwijs is vormgegeven op school.

Daarentegen werden ook nadelen van scenario 1 en 3 benoemd. Bij scenario 1 betwijfelden met name enkele respondenten van scholen die momenteel de cspe's afnemen in leerjaar 4 of leerlingen in leerjaar 3 al wel klaar zouden zijn om onderdelen van het cspe af te ronden. Daarnaast vonden sommige respondenten scenario 1 niet goed aansluiten bij onderwijs waarin modules/onderdelen inhoudelijk sterk samenhangen. Bij scenario 3 kwamen met name organisatorische nadelen naar voren, zoals het creëren van geschikte ruimtes in de school om de cspe's af te nemen. Bovendien vraagt het om organisatievermogen van de examensecretaris om overzicht te houden over de verschillende afnamemomenten, zeker als een school meerdere profielen aanbiedt.

Hoe hebben scholen het schoolexamen van het cspe ingericht en welke invloed heeft een invoering van een flexibele afnameperiode op de inrichting van het schoolexamen voor de cspe?

Op het merendeel van de scholen worden schoolexamens afgenomen voor de beroepsgerichte vakken. Er is geen verschil in de behoefte aan verruiming van de afnamemomenten tussen respondenten van scholen die ook schoolexamens voor de beroepsgerichte vakken afnemen in vergelijking met respondenten van scholen die alleen cspe's afnemen.

Daarnaast schat een deel van de respondenten in dat invoering van een flexibele afnameperiode invloed heeft op de inrichting van het schoolexamen voor het cspe. Ongeveer twee vijfde van de respondenten geeft aan dat het schoolexamen/het pta aangepast zou moeten worden als een flexibelere afnameperiode wordt ingevoerd.

Bijlage 1 Bijlage 1 Tabellen

Tabel B1.1. Huidige afnamemomenten van cspe's per profiel. N=674

Profiel	3-apr	3-mei	3 - juni/juli	4-apr	4-mei	4 -juni/juli
BWI	8%	15%	18%	54%	29%	5%
D&P	4%	8%	10%	60%	33%	7%
E&O	5%	10%	12%	71%	39%	8%
Groen	4%	11%	11%	76%	20%	4%
HBR	4%	20%	18%	56%	42%	8%
MVI	4%	11%	19%	70%	28%	9%
M&T	3%	11%	18%	60%	24%	6%
PIE	5%	13%	18%	59%	24%	4%
Z&W	4%	8%	9%	66%	27%	6%

Tabel B1.2. Worden op uw school schoolexamens (SE's) afgenomen voor de beroepsgerichte profielvakken? N=674

Antwoordoptie	% gekozen
Ja	86%
Nee	12%
Weet ik niet	2%

Tabel B1.3. Is er behoefte aan een verruiming van de afnamemomenten van de cspe's? Uitgesplitst naar functie. N=674

Functie	Ja	Nee	Weet ik niet
Docent	54%	36%	10%
Examensecretaris	42%	47%	11%
Schoolleider	77%	20%	3%

Tabel B1.4. Is er behoefte aan een verruiming van de afnamemomenten van de cspe's? Uitgesplitst naar profiel voor docenten. N=473

Profiel	%ja
MVI	74%
E&O	70%
D&P	60%
PIE	57%
HBR	51%
M&T	50%
Z&W	49%
BWI	45%
Groen	36%

Bijlage 2 Bijlage 2 Leidraden focusgroepen

Leidraad focusgroep docenten

Introductie (10 min):

- Voorstelronde (naam, school (aantal onderwijssoorten), plaats, afdeling, profiel)
- Toelichting onderzoek
 - Aanleiding
 - Vraag
 - Kort schetsen 3 scenario's
 - Scenario 1: Afname onderdelen in leerjaar 3 en 4. Leerlingen kunnen de verschillende onderdelen van het cspe (A, B, C en D) afleggen verspreid over leerjaar 3 en 4. De examens vinden nog steeds plaats in de examenperiodes van april tot juli, maar de volgorde en het leerjaar waarin een onderdeel wordt geëxamineerd, zijn flexibel. Een leerling mag een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.
 - Scenario 2: Een langer aansluitend afname moment (bijv. start 1 feb. -19 juli). In dit scenario wordt de examenperiode van het CSPE verlengd, bijvoorbeeld van 1 februari tot 18 juli. Hierdoor is er meer ruimte om de examens af te nemen. Alle onderdelen (A, B, C en D) worden binnen dezelfde periode in hetzelfde leerjaar afgenomen, hetzij in leerjaar 3 of leerjaar 4. De volgorde van de af te nemen examenonderdelen blijft vrij. Leerlingen mogen een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.
 - Scenario 3: Afnamemomenten gedurende een heel schooljaar (volledig flexibel). In dit scenario kunnen de onderdelen van het CSPE (A, B, C en D) op elk gewenst moment gedurende het 3e of 4e leerjaar worden afgenomen. De afname van de onderdelen is volledig flexibel. De volgorde van de examenonderdelen is vrij en een leerling mag een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.
 - Is de wenselijkheid en/of noodzaak van het vervroegen van het CSPE duidelijk?

Voor- en nadelen scenario 1 (20 min):

- Korte uitleg scenario 1: Afname onderdelen in leerjaar 3 en 4
 - Leerlingen kunnen de verschillende onderdelen van het CSPE (A, B, C en D) afleggen verspreid over leerjaar 3 en 4. De examens vinden nog steeds plaats in de examenperiodes van april tot juli, maar de volgorde en het leerjaar waarin een onderdeel wordt geëxamineerd, zijn flexibel. Een leerling mag een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.

- **Voorbeeld: Emma zit in vmbo-kader (KB) en volgt het profiel Zorg en Welzijn.**
In leerjaar 3 rondt in leerjaar 3 de modules Mens en Gezondheid en Mens en Omgeving af en doet examen tijdens de examenperiode in leerjaar 3. In leerjaar 4 rondt ze de andere twee onderdelen af (Mens en Activiteit en Mens en Zorg) en doet ze examen tijdens de bestaande examenperiode in leerjaar 4.
- Welke voordelen heeft scenario 1 voor jou als docent en waarom?
 - Organisatie (lesplanning, afstemmen lessen/toetsen en herkansingen, combinatie andere taken)
 - Didactisch/Inhoudelijk (Inhoud lessen)
 - Aansluiting onderwijs-examinering
 - Samenwerking docenten & vakgroepen (bij voorbereiding, afname en beoordeling)
 - Facilitair
 - Invloed (leerproces) leerling
- Welke nadelen heeft scenario 1 voor jou als docent en waarom?
 - Organisatie/ Didactisch & inhoudelijk/ Samenwerking docenten & vakgroepen/ Facilitair (bijv. Sparren met collega's over de correctie)/ leerling
- Welke voorwaarden moeten voor jou als docent aanwezig zijn om scenario 1 goed uit te kunnen voeren?
 - Organisatie/ Didactisch & inhoudelijk/ Samenwerking docenten & vakgroepen/ Facilitair
- Wat zie je als grootste risico bij invoering van scenario 1 en hoe zou dat kunnen worden ondervangen?
- Is er nog iets dat we niet besproken hebben, maar wat jij belangrijk vindt om te delen over dit scenario?

Voor- en nadelen scenario 2 (20 min): een langer aansluitend afnamemoment.

- Korte uitleg scenario
 - In dit scenario wordt de examenperiode van het CSPE verlengd, bijvoorbeeld van 1 februari tot 18 juli. Hierdoor is er meer ruimte om de examens af te nemen. Alle onderdelen (A, B, C en D) worden binnen dezelfde periode in hetzelfde leerjaar afgenomen, hetzij in leerjaar 3 of leerjaar 4. De volgorde van de af te nemen examenonderdelen blijft vrij. Leerlingen mogen een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.
 - **Voorbeeld:** Noah zit in vmbo-basis (BB) en volgt het profiel Bouwen, Wonen en Interieur. De school kies ervoor in leerjaar 3 te focussen op keuzevakken en in leerjaar

4 de cspe's af te nemen. In februari leerjaar 4 legt Noah examen af in CSPE-onderdeel B. In maart leerjaar 4 volgt het examen voor onderdeel C. In april leerjaar 4 maakt hij het examen voor onderdeel D. In juni leerjaar 4 sluit hij af met CSPE-onderdeel A. Voorbeeld 2: De school kiest ervoor alle onderdelen van de praktijkexamens in februari te toetsen zodat de praktijkexamens zijn afgerond voordat de leerling start met de avo-vakken.

- Welke voordelen heeft scenario 2 voor jou als docent en waarom?
 - o Organisatie/ Didactisch & inhoudelijk/ Samenwerking docenten & vakgroepen/ Facilitair/ Invloed (leerproces) leerling
- Welke nadelen heeft scenario 2 voor jou als docent en waarom?
 - o Organisatie/ Didactisch & inhoudelijk/ Samenwerking docenten & vakgroepen/ Facilitair/ Invloed (leerproces) leerling
- Welk aansluitend afname moment zou dan ideaal zijn en waarom?
- Welke voorwaarden moeten voor jou als docent aanwezig zijn om scenario 2 goed uit te kunnen voeren?
 - o Organisatie/ Didactisch & inhoudelijk/ Samenwerking docenten & vakgroepen/ Facilitair
- Wat zie je als grootste risico bij invoering van scenario 2 en hoe zou dat kunnen worden ondervangen?
- Is er nog iets dat we niet besproken hebben, maar wat jij belangrijk vindt om te delen over dit scenario?

Voor- en nadelen scenario 3 (20 min): Afnamemomenten gedurende het hele schooljaar (volledig flexibel).

- Korte uitleg scenario
 - o In dit scenario kunnen de onderdelen van het CSPE (A, B, C en D) op elk gewenst moment gedurende het 3^e of 4^e leerjaar worden afgenomen. De afname van de onderdelen is volledig flexibel. De volgorde van de examenonderdelen is vrij en een leerling mag een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.
 - o **Voorbeeld:** Timo zit in vmbo-theoretisch (GL) en volgt het profiel Economie en Ondernemen. Hij begint zijn examens al in oktober van leerjaar 4, wanneer hij CSPE-onderdeel A aflegt. Na de kerstvakantie maakt hij examen in onderdeel C. Vervolgens doet hij in maart van leerjaar 4 het examen voor onderdeel D en sluit hij zijn examens af in juni van leerjaar 4 met CSPE onderdeel B.
- Welke voordelen heeft scenario 3 voor jou als docent en waarom?
 - o Organisatie/ Didactisch & inhoudelijk/ Samenwerking docenten & vakgroepen/ Facilitair/ Invloed (leerproces) leerling

- Welke nadelen heeft scenario 3 voor jou als docent en waarom?
 - o Organisatie/ Didactisch & inhoudelijk/ Samenwerking docenten & vakgroepen/ Facilitair/ Invloed (leerproces) leerling
- Welke voorwaarden moeten voor jou als docent aanwezig zijn om scenario 3 goed uit te kunnen voeren?
 - o Organisatie/ Didactisch & inhoudelijk/ Samenwerking docenten & vakgroepen/ Facilitair/
 - o Is leerjaar bij dit scenario van belang en waarom?
 - o Zien jullie het als een mogelijkheid om leerlingen zelf de periode en het leerjaar van hun examinering te laten kiezen?
- Wat zie je als grootste risico bij invoering van scenario 3 en hoe zou dat kunnen worden ondervangen?
- Is er nog iets dat we niet besproken hebben, maar wat jij belangrijk vindt om te delen over dit scenario?

Wenselijkheid flexibilisering CSPE (10 min)

- Oordeel: Is flexibilisering van het CSPE wenselijk?
- Welk scenario is het meest wenselijk en waarom?
- Bij tijd over: Heeft flexibilisering van de inhoud invloed op het antwoord dat je net hebt gegeven over het door jou gewenste scenario voor de flexibilisering van het CSPE? (deze vraag sturen we niet vooraf op). (Wanneer ook meer flexibiliteit komt in de inhoud, zou je dan een ander antwoord geven?)

Leidraad focusgroep schoolleiders en examensecretarissen

Introductie (10 min).

- Voorstelronde (naam, school, plaats, afdeling).
- Toelichting onderzoek
 - Aanleiding
 - Vraag
 - Kort schetsen 3 scenario's
 - Scenario 1: Afname voor deel van het cspe direct na afronding van het betreffende profieldeel (in leerjaar 3 en 4 of alleen in leerjaar 4)
 - Scenario 2: Een langer aansluitend afname moment (bijv. start 1 feb. -19 juli)
 - Scenario 3: Afnamemomenten gedurende het hele schooljaar in leerjaar 3 of 4 (volledig flexibel).
 - Is de wenselijkheid en/of noodzaak van het vervroegen van het CSPE duidelijk?

Voor- en nadelen scenario 1 (20 min):

- Korte uitleg scenario 1: Afname onderdelen in leerjaar 3 en 4
 - Leerlingen kunnen de verschillende onderdelen van het CSPE (A, B, C en D) afleggen verspreid over leerjaar 3 en 4. De examens vinden nog steeds plaats in de examenperiodes van april tot juli, maar de volgorde en het leerjaar waarin een onderdeel wordt geëxamineerd, zijn flexibel. Een leerling mag een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.
 - **Voorbeeld: Emma zit in vmbo-kader (KB) en volgt het profiel Zorg en Welzijn.** In leerjaar 3 rondt in leerjaar 3 de modules Mens en Gezondheid en Mens en Omgeving af en doet examen tijdens de examenperiode in leerjaar 3. In leerjaar 4 rondt ze de andere twee onderdelen af (Mens en Activiteit en Mens en Zorg) en doet ze examen tijdens de bestaande examenperiode in leerjaar 4.
- Welke voordelen heeft scenario 1 voor jou als examensecretaris/schoolleider en waarom?
 - Organisatie en planning (invloed algemene examenplanning/afstemming avo-vakken, spreiding werk docenten/examensecretaris)
 - Aansluiting visie op toetsing en examinering
 - Aansluiting onderwijs-examinering
 - Faciliteiten en logistiek (voorzieningen, beschikbaarheid examenruimtes/materialen)

- Personele capaciteit (inzet docenten, inzet examensecretaris, werkdruk docenten/personeel)
- Voortgang/Monitoring (invloed herkansingen/niet halen; administratieve processen)
- Invloed leerling (slagingskansen/motivatie)
- Welke nadelen heeft scenario 1 voor jou als examensecretaris/schoolleider en waarom?
 - Organisatie en planning/ Faciliteiten en logistiek/ Personele capaciteit/ voortgang en monitoring/ Invloed leerling
- Welke voorwaarden moeten voor jou als examensecretaris/schoolleider aanwezig zijn om scenario 1 goed uit te kunnen voeren?
 - Organisatie en planning/ Faciliteiten en logistiek/ Personele capaciteit/ voortgang en monitoring/ Betrokkenheid en communicatie (docenten/ouders en leerlingen)
- Wat zie je als grootste risico bij invoering van scenario 1 en hoe zou dat kunnen worden ondervangen?
- Is er nog iets dat we niet besproken hebben, maar wat jij belangrijk vindt om te delen over dit scenario?

Voor- en nadelen scenario 2 (20 min): een langer aansluitend afnamemoment.

- Korte uitleg scenario
 - In dit scenario wordt de examenperiode van het CSPE verlengd, bijvoorbeeld van 1 februari tot 18 juli. Hierdoor is er meer ruimte om de examens af te nemen. Alle onderdelen (A, B, C en D) worden binnen dezelfde periode in hetzelfde leerjaar afgenomen, hetzij in leerjaar 3 of leerjaar 4. De volgorde van de af te nemen examenonderdelen blijft vrij. Leerlingen mogen een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.
 - **Voorbeeld:** Noah zit in vmbo-basis (BB) en volgt het profiel Bouwen, Wonen en Interieur. De school kies ervoor in leerjaar 3 te focussen op keuzevakken en in leerjaar 4 de cspe's af te nemen. In februari leerjaar 4 legt Noah examen af in CSPE-onderdeel B. In maart leerjaar 4 volgt het examen voor onderdeel C. In april leerjaar 4 maakt hij het examen voor onderdeel D. In juni leerjaar 4 sluit hij af met CSPE-onderdeel A.

Voorbeeld 2: De school kiest ervoor alle onderdelen van de praktijkexamens in februari te toetsen zodat de praktijkexamens zijn afgerond voordat de leerling start met de avo-vakken.

- Welke voordelen heeft scenario 1 voor jou als examensecretaris/schoolleider en waarom?
 - Organisatie en planning (invloed algemene examenplanning/afstemming avo-vakken, spreiding werk docenten/examensecretaris)
 - Faciliteiten en logistiek (voorzieningen, beschikbaarheid examenruimtes/materialen)

- Personele capaciteit (inzet docenten, inzet examensecretaris, werkdruk docenten/personeel)
- Voortgang/Monitoring (invloed herkansingen/niet halen; administratieve processen)
- Invloed leerling (slagingskansen/motivatie)
- Welke nadelen heeft scenario 1 voor jou als examensecretaris/schoolleider en waarom?
 - Organisatie en planning/ Faciliteiten en logistiek/ Personele capaciteit/ voortgang en monitoring/ Invloed leerling
- Welke voorwaarden moeten voor jou als examensecretaris/schoolleider aanwezig zijn om scenario 1 goed uit te kunnen voeren?
 - Organisatie en planning/ Faciliteiten en logistiek/ Personele capaciteit/ voortgang en monitoring/ Betrokkenheid en communicatie (docenten/ouders en leerlingen)
- Wat zie je als grootste risico bij invoering van scenario 1 en hoe zou dat kunnen worden ondervangen?
- Is er nog iets dat we niet besproken hebben, maar wat jij belangrijk vindt om te delen over dit scenario?

Voor- en nadelen scenario 3 (20 min): Afnamemomenten gedurende het hele schooljaar (volledig flexibel).

- Korte uitleg scenario
 - In dit scenario kunnen de onderdelen van het CSPE (A, B, C en D) op elk gewenst moment gedurende het 3^e of 4^e leerjaar worden afgenomen. De afname van de onderdelen is volledig flexibel. De volgorde van de examenonderdelen is vrij en een leerling mag een volgend onderdeel pas starten zodra het vorige is afgerond.
 - **Voorbeeld:** Timo zit in vmbo-theoretisch (GL) en volgt het profiel Economie en Ondernemen. Hij begint zijn examens al in oktober van leerjaar 4, wanneer hij CSPE-onderdeel A aflegt. Na de kerstvakantie maakt hij examen in onderdeel C. Vervolgens doet hij in maart van leerjaar 4 het examen voor onderdeel D en sluit hij zijn examens af in juni van leerjaar 4 met CSPE onderdeel B.
- Welke voordelen heeft scenario 1 voor jou als examensecretaris/schoolleider en waarom?
 - Organisatie en planning (invloed algemene examenplanning/afstemming avo-vakken, spreiding werk docenten/examensecretaris)
 - Faciliteiten en logistiek (voorzieningen, beschikbaarheid examenruimtes/materialen)
 - Personele capaciteit (inzet docenten, inzet examensecretaris, werkdruk docenten/personeel)

- Voortgang/Monitoring (invloed herkansingen/niet halen; administratieve processen)
 - Invloed leerling (slagingskansen/motivatie)
- Welke nadelen heeft scenario 1 voor jou als examensecretaris/schoolleider en waarom?
 - Organisatie en planning/ Faciliteiten en logistiek/ Personele capaciteit/ voortgang en monitoring/ Invloed leerling
- Welke voorwaarden moeten voor jou als examensecretaris/schoolleider aanwezig zijn om scenario 1 goed uit te kunnen voeren?
 - Organisatie en planning/ Faciliteiten en logistiek/ Personele capaciteit/ voortgang en monitoring/ Betrokkenheid en communicatie (docenten/ouders en leerlingen)
- Wat zie je als grootste risico bij invoering van scenario 1 en hoe zou dat kunnen worden ondervangen?
- Is er nog iets dat we niet besproken hebben, maar wat jij belangrijk vindt om te delen over dit scenario?

Wenselijkheid flexibilisering CSPE (10 min)

- Oordeel: Is flexibilisering van het CSPE wenselijk?
- Welk scenario is het meest wenselijk en waarom?
- Bij tijd over: Heeft flexibilisering van de inhoud invloed op het antwoord dat je net hebt gegeven over het door jou gewenste scenario voor de flexibilisering van het CSPE? (Wanneer ook meer flexibiliteit komt in de inhoud, zou je dan een ander antwoord geven?)

Leidraad focusgroep kandidaten

Introductie (10 min).

- Voorstelronde (naam, leerjaar en welk profiel)
- Hoe zien de centraal schriftelijke praktijkexamens er bij jullie op school uit?
- Korte toelichting onderzoek – Het doel van deze focusgroep is om te ontdekken wat jij en je klasgenoten vinden van het idee om de centraal schriftelijke praktijkexamens op verschillende momenten in het jaar of in meerdere jaren te doen, in plaats van altijd op dezelfde tijd (in april, mei, juni en juli). We willen graag weten wat de voordelen en nadelen voor jullie zijn. Jullie mening is belangrijk om te begrijpen of en hoe we dit idee kunnen invoeren. We willen met jullie drie manieren bespreken waarop de praktijkexamens kunnen worden gemaakt.

Voor- en nadelen manier 1 (10 min):

Toelichting manier 1: Een idee is om een deel van de examens in leerjaar 3 te doen en een ander deel van de examens in leerjaar 4. Bijvoorbeeld: *Emma volgt het profiel Zorg en Welzijn. In april leerjaar 3 maakt Emma in april examen van het onderdeel Mens en Gezondheid. In juni van leerjaar 3 doet ze examen in het onderdeel Mens en Omgeving. Het jaar daarna doet ze in april examen van het onderdeel Mens en Activiteit en in juni (leerjaar 4 doet ze het laatste examenonderdeel Mens en Zorg.*

- Wat is het voordeel voor jou als je onderdelen van het examen in verschillende jaren kunt maken? Wat zou dit makkelijker of beter maken voor jou?
- Zie je ook nadelen van het idee dat je de CSPE-onderdelen in verschillende jaren kunt maken? Wat zou voor jou lastig kunnen zijn?

Voor- en nadelen manier 2 (10 min):

Toelichting manier 2. Een tweede idee is dat je examens in een langere periode kan maken, bijvoorbeeld van februari tot en met juli. Nu maken jullie de praktijkexamen van april tot en met juli. Bijvoorbeeld: *Noah zit in vmbo-basis (BB) en volgt het profiel Bouwen, Wonen en Interieur. In februari leerjaar 4 legt hij examen af in CSPE-onderdeel B. In maart leerjaar 4 volgt het examen voor onderdeel C. In april leerjaar 4 maakt hij het examen voor onderdeel D. In juni leerjaar 4 sluit hij af met CSPE-onderdeel A.*

- Wat is het voordeel voor jou als je examens in een langere periode kan maken? Wat zou dit makkelijker of beter maken voor jou?
- Wanneer moet de periode van praktijkexamens starten en waarom?
- Zie je ook nadelen van het idee dat je praktijkexamens kan maken in een langere periode? Wat zou voor jou lastig kunnen zijn?

Voor- en nadelen manier 3 (10 min):

Toelichting manier 3: Een laatste manier is om examen het hele jaar door te kunnen maken op het moment dat jij dat wilt, maar wel allemaal in hetzelfde leerjaar. Bijvoorbeeld: *Timo volgt het profiel Economie en Ondernemen. Hij begint zijn examens al in oktober van leerjaar 4, wanneer hij CSPE-onderdeel A aflegt. Na de kerstvakantie, in december, maakt hij examen in onderdeel C. Vervolgens kiest*

hij ervoor om in maart van leerjaar 4 het examen voor onderdeel D af te leggen. Timo besluit zijn examens af te sluiten in juni van leerjaar 4 met CSPE-onderdeel B.

- Wat is het voordeel voor jou als je onderdelen van het praktijkexamen het hele jaar door kunt maken? Wat zou dit makkelijker of beter maken voor jou?
- Zie je ook nadelen van het idee dat je de onderdelen van de praktijkexamens het hele jaar door kan maken? Wat zou voor jou lastig kunnen zijn?

Wenselijkheid flexibilisering CSPE (10 min)

- Zouden jullie willen dat je praktijkexamens ook in andere periodes of andere leerjaren kan doen of willen jullie het liever houden zoals het nu is?
- Welke manier vinden jullie het fijnste?
 - Manier 1: Een idee is om een deel van de examens in leerjaar 3 te doen en een ander deel van de examens in leerjaar 4.
 - Manier 2 Een tweede idee is dat je examens in een langere periode kan maken, bijvoorbeeld van februari tot en met juli.
 - Manier 3 Een laatste manier is om examen het hele jaar door te kunnen maken op het moment dat jij dat wilt, maar wel allemaal in hetzelfde leerjaar.

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht

t 030 230 60 90 | f 030 230 60 80

info@oberon.eu | www.oberon.eu

Utrecht, 10 juni 2025

In opdracht van College voor Toetsen en Examens

College voor Toetsen en Examens